

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 30.5.2012.
SWD(2012) 320 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

**LATVIJAS 2012. gada valsts reformu programmas un konverģences programmas
novērtējums**

Pavaddokuments dokumentam

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMAM

**par Latvijas 2012. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu
par Latvijas 2012.-2015. gada konverģences programmu**

{COM(2012) 320 final}

SATURS

1. IEVADS	4
2. EKONOMISKĀS NORISES UN PROBLĒMAS	4
2.1. Nesenās ekonomiskās norises un prognozes	4
2.2. Problēmas	5
3. POLITIKAS DARBA KĀRTĪBAS NOVĒRTĒJUMS	7
3.1. Fiskālā politika un nodokļi	7
3.2. Finanšu nozare.....	12
3.3. Darba tirgus, izglītības un sociālā politika	13
3.4. Strukturāli pasākumi izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai	16
3.5. Publiskās pārvaldes modernizācija.....	21
4. PĀRSKATA TABULA.....	23
PIELIKUMS.....	26

KOPSAVILKUMS

Pēc izteiktas atgūšanās 2011. gadā paredzams, ka Latvijas IKP pieauguma temps 2012. gadā samazināsies līdz 2,2 %. Bezdarba līmenis 2011. gadā būtiski samazinājās, un paredzams, ka tas 2012. gadā samazināsies vēl vairāk, sasniedzot 14,8 %, tomēr jauniešu un ilgtermiņa bezdarba līmenis joprojām ir augsts.

Valdība, pārsniedzot savus fiskālos mērķus, ir nodrošinājusi finansiālo stabilitāti un fiskālo konsolidāciju. Paredzams, ka 2012. gadā vispārējais valsts budžeta deficīts samazināsies līdz 2,1 % no IKP. Tomēr citās jomās reformu centieni ir bijuši ierobežoti, jo īpaši attiecībā uz publisko pārvaldi un vienoto atalgojuma sistēmu, valsts īpašumā esošo aktīvu pārvaldi, konkurences regulējuma stiprināšanu, Attīstības bankas izveidi un priekšlikumu izklāstu attiecībā uz ES līdzekļu pārvaldību jaunajā finansēšanas periodā.

Latvija turpina saskarties ar nozīmīgām politikas problēmām: par pamatu izmantojot ievērojamo progresu, kas panākts publisko finanšu jomā, ir nepieciešama papildu fiskālā konsolidācija, lai izpildītu vidējā termiņa mērķi saglabāt uzticību tirgum. Latvijā ir viens no augstākajiem ilgtermiņa un jauniešu bezdarba līmeņiem ES. Tiem, kas saņem mazas algas, ir uzlikts salīdzinoši augsts nodokļu slogs, un pastāv augsts nedeklarētā darba līmenis. Liela daļa iedzīvotāju riskē nonākt nabadzībā vai sociālā atstumtībā. Bezdarba pabalstu segums ir zems un sociālo pārskaitījumu ietekme uz nabadzības samazināšanu ir maza. Civilās tiesvedības sistēmas neefektivitāte negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vidi. Izglītības un apmācības sistēmas nav pielāgotas darba tirgus vajadzībām un nav piemērotas tam, lai uzlabotu Latvijas rezultātus inovāciju jomā. Energoefektivitātes uzlabošana, jo īpaši ēku fondam, sekmētu izaugsmi un darbavietas, vienlaikus samazinot energoatkarību.

1. IEVADS

Procedūras jautājumi

Eiropas Savienības Padome 2011. gada jūlijā pieņēma tikai vienu Latvijai paredzētu konkrētu ieteikumu: ieviest maksājumu bilances programmas nosacījumus.

2011. gada novembrī Gada izaugsmes pētījumā par 2012. gadu (GIP 2012) tika sniegts pamats, lai veidotu vajadzīgo kopējo izpratni par rīcības prioritātēm valsts un ES līmenī 2012. gadā. Tajā uzmanība tika pievērsta piecām prioritātēm – izaugsmei labvēlīgas fiskālās konsolidācijas nodrošināšanai, normālas kreditēšanas atjaunošanai ekonomikā, izaugsmes un konkurētspējas sekmēšanai, bezdarba un krīzes sociālo seku risināšanai, kā arī publiskās pārvaldes modernizēšanai –, un dalībvalstis tika rosinātas tās ieviest 2012. gada Eiropas pusgada laikā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Latvija 2012. gada aprīlī iesniedza savu valsts reformu programmu un konverģences programmu. Dokumentos konsekventi izklāstīti fiskālās konsolidācijas centieni, balstoties uz vidēja termiņa makroekonomiskajām prognozēm un galvenajām strukturālajām reformām. Valsts reformu programmā vērtēts gūtais progress valsts mērķu 2020. gadam izpildē attiecībā uz nodarbinātību, pētniecību un izstrādi, izglītību, enerģētiku un klimata pārmaiņām, kā arī nabadzības samazināšanu. Tajā ir aprakstīti arī tie pasākumi, ko Latvija plāno veikt saskaņā ar paktu "Euro Plus".

Šajā dienestu darba dokumentā ir izvērtēta maksājumu bilances programmas nosacījuma īstenošanas situācija, kā izklāstīts pēdējā Papildu saprašanās memorandā, norādītas pašreizējās politikas problēmas un, ņemot vērā iepriekš minēto, izskatīti valsts jaunākie politikas plāni.

Vispārīgs novērtējums

Kopumā Latvijas iesniegtie politikas plāni ir adekvāti, tomēr dažās jomās tajos trūkst vērēna, lai vispusīgi risinātu problēmas. Vissteidzamākie uzdevumi, kas Latvijai jāveic, ir turpināt izaugsmei labvēlīgu fiskālo konsolidāciju un īstenot plaša mēroga strukturālās reformas, lai nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi un panāktu pārējās ES valstis. Konkrēti, pēdējā Papildu saprašanās memorandā izklāstīto nosacījumu stingra īstenošana būs svarīga cita starpā tādās jomās kā energoresursu tirgus un energoefektivitāte, augstākā izglītība un arodapmācība, valstij piederošo uzņēmumu pārvaldība, publiskā pārvalde un tiesu sistēma, konkurences un publiskā iepirkuma politika, valstij piederošu banku pārstrukturēšana un pārdošana un ES līdzekļu pārvaldība.

2. EKONOMISKĀS NORISES UN PROBLĒMAS

2.1. Nesenās ekonomiskās norises un prognozes

Jaunākās norises

Pēc smagas ekonomiskās aktivitātes samazināšanās 2008.-2009. gadā Latvijas ekonomika 2010. gada beigās sāka atkal pieaugt un 2011. gadā sāka strauji atgūties. Ekonomika 2011. gadā palielinājās par 5,5 %, galvenokārt pateicoties eksportam un ieguldījumiem, un bija visai noturīga pret gada otrajā pusē piedzīvotajiem negatīvajiem ārējā pieprasījuma satricinājumiem. 2012. gada sākumā rūpnieciskā ražošana, mazumtirdzniecība un transporta pakalpojumi arī noritēja salīdzinoši labi, norādot uz zināmu nošķirumu no vājajiem rādītājiem daudzās ES dalībvalstīs. Ekonomiskās situācijas rādītājs uzlabojās, 2012. gadā sasniedzot augstāko punktu četru gadu laikā, ar reģistrētiem uzlabojumiem gan mājsaimniecību, gan uzņēmumu sektoros. Bezdarba līmenis pēc krituma no 6-7 % pirmskrīzes laikposmā līdz aptuveni 20 % 2010. gada sākumā joprojām ir viens no augstākajiem ES. Tomēr bezdarba līmenis būtiski

samazinājās, sasniedzot 16,1 % 2011. gadā un 15,0 % gada pēdējā ceturksnī. Saskaņotā patēriņa cenu indeksa (SPCI) inflācija 4,2 % apmērā 2011. gadā atbilda prognozēm, ieskaitot lielu ieguldījumu no PVN likmju palielinājuma. Tiek lēsts, ka 2011. gadā nemainīgas nodokļu likmes cenu indekss sasniedza 2,7 %.

Tekošā konta balance 2011. gadā uzrādīja deficītu 1,2 % apmērā no IKP pēc pārpalikumiem 2009. un 2010. gadā. Tomēr valsts saglabāja savu pozīciju kā neto kreditore, neto pieplūdei kapitāla bilancē sasniedzot 2,1 % no IKP. Ekonomikas līdzsvarošana par labu tirgojamo preču nozarei turpinājās straujā tempā, eksporta īpatsvaram IKP pieaugot no 54 % 2010. gadā līdz 59 % 2011. gadā. Ārvalstu tiešo ieguldījumu neto pieplūde būtiski uzlabojās 2011. gadā, bet ārējā parāda daļa no IKP vēl vairāk samazinājās.

Nākotnes perspektīvas

Komisijas pavasara prognozēs minēts, ka Latvijas izaugsmes līmenis palēnināsies līdz 2,2 % 2012. gadā, jo gada pirmajā pusē pavājināsies ārējais pieprasījums un globālās ekonomiskās nedrošības rezultātā notiks mājāsaimniecību patēriņa tieksmes samazināšanās. Tomēr saskaņā ar paredzēto ārējā pieprasījuma uzlabošanos tiek lēsts, ka izaugsme atgūs savu impulsu 2012. gada otrajā pusē, bet 2013. gadā paātrināsies, sasniedzot 3,6 %. Paredzams, ka bezdarbs 2012.-2013. gadā turpinās samazināties, kaut arī salīdzinoši lēnā tempā palēninātās ekonomikas izaugsmes dēļ. Tiek prognozēts, ka inflācijas pieaugums samazināsies līdz 2,6 % 2012. gadā un 2,1 % 2013. gadā, jo būtiski samazināsies 2011. gada nodokļu palielinājumu ietekme. Neskaidrība par primāro enerģijas resursu cenām būtiski apdraud inflācijas prognozes, jo valsts ir ļoti atkarīga no enerģijas importa.

Gan valsts reformu programmā, gan konverģences programmā ir iekļauta viena un tā pati ekonomiskā perspektīva, tomēr nevienā no tām netiek sniegti skaitļi par ierosināto strukturālo reformu ietekmi uz izaugsmi. Ekonomikas izaugsmes perspektīva 2012.-2013. gadam kopumā atbilst jaunākajai Komisijas prognozei. Laikposmā no 2014. līdz 2015. gadam paredzams, ka gada izaugsmes līmenis paātrināsies līdz 4 %, kas tiek uzskatīts par vidējā termiņa potenciālo izaugsmi valstī. Šis līmenis saglabājas nemainīgs salīdzinājumā ar 2011. gadā iesniegtajām programmām, bet pastāv zināms risks, ka tas var samazināties, jo 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti uzrāda straujāku iedzīvotāju skaita samazināšanos nekā iepriekš aplēsts.

2.2. Problēmas

Kaut gan izaugsme pēc finanšu krīzes ir atsākusies, Latvijai būtu jāpaātrina savas reformas, lai uzlabotu izaugsmes potenciālu. Konkrēti, Latvijā ir viens no augstākajiem ilgtermiņa un jauniešu bezdarba līmeņiem ES. Tas kopā ar salīdzinoši augsto nodokļu slogu tiem, kas saņem mazas algas, un augsto nedeklarētā darba līmeni norāda uz vajadzību pēc piemērotas darba tirgus politikas, nodokļu un pabalstu sistēmas pārskatīšanas un lielākiem centieniem novērst ēnu ekonomiku (piem., bez efektīviem aktivizēšanas un atbalsta pasākumiem nodokļu robežvērtība zema atalgojuma saņēmējiem joprojām saglabāsies nemotivējoši augsta, palielinot gan bezdarbu, gan nabadzību). Augstais to iedzīvotāju īpatsvars, kurus apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība, arī ir pamats bažām: tas jo īpaši skar ģimenes ar bērniem un bezdarbniekus. Bezdarba pabalstu segums ir zems un sociālo pārskaitījumu ietekme uz nabadzības samazināšanu ir maza. Efektīvas sociālās palīdzības sistēmas nodrošināšana, lai aizsargātu visneaizsargātākos iedzīvotājus, vienlaikus saglabājot stimulu strādāt, joprojām ir problemātiska.

Neskatoties uz salīdzinoši labu vispārējās izglītības iegūšanas līmeni, terciārās izglītības un arodizglītības kvalitāte joprojām rada bažas. Ir pierādījumi, ka prasmes neatbilst darba tirgum, tostarp skolu beidzēju skaits zinātnes un tehniskajās jomās nav pietiekams. Nodarbinātības līmenis ir zems arī uz zināšanām balstītās darbības. Lielākas pūles īstenot vajadzīgās reformas augstākās un arodizglītības jomā (saskaņā ar apņemšanos, kas pausta Papildu saprašanās memorandā) palīdzētu vairāk pielāgot izglītības un apmācību sistēmas darba tirgus vajadzībām. Latvijas vālais sniegums inovāciju jomā pasliktina tās konkurētspēju; valstij nav sistemātiskas un efektīvas pētniecības un inovāciju politikas. Pašmāju uzņēmumi un lielu ārvalstu uzņēmumu filiāles maz iegulda pētniecībā un izstrādē, lai atbalstītu specializāciju nozarēs, kas balstītas uz zināšanām un inovācijām.

Trīs valstij piederošo banku – *Parex*, Citadeles un Hipotēku un zemes bankas – pārstrukturēšanas un pārdošanas pabeigšana, lai ievērotu Komisijas lēmumus attiecībā uz valsts atbalstu, ir vissteidzamākais jautājums finanšu stabilitātes jomā. Plānu konsekventa īstenošana attiecībā uz šīm bankām vēl vairāk palielinātu uzticēšanos finanšu sektoram un ļautu valsts sektoram pārtraukt komercdarbību veikšanu. Latvijas 2011. gada konkurētspējas ziņojumā arī uzmanība pievērsta nepietiekami attīstītajam finanšu tirgum kā vienam no galvenajiem ekonomikas trūkumiem.

Reģionālās ekonomiskās atšķirības ir palielinājušās galvenokārt galvaspilsētas Rīgas straujās izaugsmes dēļ. Reģionālās problēmas ir visakūtākās valsts austrumu daļā, kur ir īpaši zems *per capita* ieguldījumu līmenis, salīdzinoši maz uzņēmumu un ļoti augsts bezdarba līmenis. Atšķirības palielinās arvien pieaugošā pilsētu/lauku dalījuma dēļ, ko lielākoties izraisa migrācija no lauku rajoniem un citām pilsētām uz Rīgu.

Transporta infrastruktūras sliktais vispārējais stāvoklis kavē valsts izaugsmi un konkurētspēju. Būtiskas atšķirības pastāv arī IKT infrastruktūras attīstībā un platjoslas savienojumu izvēršanā starp pilsētām un lauku rajoniem.

Izolācija no ES gāzes un elektrības tirgiem un zemā energoefektivitāte ir nozīmīgas problēmas, ar kurām saskaras Latvija. Viens svarīgs aspekts varētu būt ēku fonda energoefektivitātes būtiska uzlabošana, tādējādi sekmējot izaugsmi un darbavietas un vienlaikus samazinot energoatkarību. Zema energoefektivitāte ir problēma arī transporta nozarē.

Papildu problēmas vides jomā ir saistītas ar ūdens un notekūdeņu attīrīšanas nozarēm un atkritumu apsaimniekošanu, atkritumu izgāztuvēm joprojām esot galvenajam pašvaldību atkritumu aizvākšanas risinājumam.

Stingra uzmanība būs jāpievērš progresam attiecībā uz valstij piederošu uzņēmumu un valsts nekustamā īpašuma pārvaldes reformēšanu. Jaunajam valstij piederošo uzņēmumu pārvaldības modelim vajadzētu būt ieviestam līdz 2013. gada martam, bet joprojām ir jāveic pasākumi, lai pieņemtu īpašu likumu par valstij piederošu uzņēmumu pārvaldi, nodotu aktīvus jaunajai valstij piederošo uzņēmumu pārvaldības iestādei un nodrošinātu centralizētajam valstij piederošo uzņēmumu pārvaldniekam atbilstīgu kapacitāti. Ir paredzēts vēl vairāk centralizēt valsts nekustamā īpašuma pārvaldību Finanšu ministrijas rokās un atbrīvot no aktīviem, kas netiek izmantoti sabiedrības vajadzībām.

Turpmāko dažu mēnešu laikā ir gaidāms progress attiecībā uz vairākiem būtiskiem nosacījumiem, kas iekļauti pēdējā Papildu saprašanās memorandā: cilvēkresursu pārvaldības stratēģijas sagatavošanu, ar enerģētiku saistītu ES tiesību aktu īstenošanu, energoefektivitātes programmu stiprināšanu, grozījumu veikšanu Publisko iepirkumu likumā, kvalitātes nodrošināšanas sistēmas uzlabošanu ceļu būves jomā, ostu pārvaldes un nodokļu sistēmas pārskatīšanu, Būvniecības likuma pieņemšanu utt.

Ņemot vērā ES kohēzijas fondu ievērojamo ietekmi uz ekonomiku, apstākļu radīšana efektīvam atbalstam un līdzekļu stratēģiskai plānošanai laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam būs svarīga, lai izpildītu "Eiropa 2020" prioritātes.

Civilās tiesvedības sistēmas neefektivitāte negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības un ekonomisko vidi, jo tā palielina uzņēmējdarbības veikšanas risku un izmaksas. Pirmās un otrās instances tiesās ir uzkrājies liels skaits neizskatītu civillietu un komercietu, un procedūras notiek pārmērīgi ilgi. Joprojām pastāv trūkumi maksātspējas likumā. Tiesnešu profesionālais sniegums un atbildība ne vienmēr atbilst standartiem. Gan tiesnešu, gan prokuroru apmācība nav pietiekama, lai nodrošinātu, ka viņiem ir atbilstoša kvalifikācija.

3. POLITIKAS DARBA KĀRTĪBAS NOVĒRTĒJUMS

3.1. Fiskālā politika un nodokļi

2012. gada konverģences programmas vidējā termiņa budžeta stratēģijas galvenais mērķis ir panākt pārmērīgā budžeta deficīta situācijas novēršanu līdz Padomes ieteiktajam termiņam (2012. gadam) un pēc tam pievērsties vidējā termiņa mērķim (VTM), kas ir pārskatīts, pieņemot vērienīgāku mērķi – panākt strukturālo deficītu 0,5 % apmērā no IKP. Saskaņā ar konverģences programmas stratēģiju vispārējā valsts budžeta bilance 2015. gadā sasniegs gandrīz līdzsvarotu stāvokli. Korekcija jau ir paredzēta ar strukturālā deficīta lielāku uzlabojumu laikposmā no 2012. līdz 2013. gadam nekā laikposmā no 2014.-2015. gadam.

Budžeta virzība un parāda dinamika

Vērienīgas paredzētās fiskālās konsolidācijas īstenošanas, kas veikta kopš 2009. gada, un necerēti ātrākas izaugsmes atjaunošanās rezultātā Latvijas vispārējā valsts budžeta stāvoklis 2011. gadā stipri uzlabojās, sasniedzot budžeta deficītu 3,5 % apmērā no IKP, kas ir krietni labāk nekā sākotnēji noteiktais deficīta mērķapjoms saskaņā ar maksājumu bilances palīdzības programmu (budžeta deficīts nepārsniedz 6 % no IKP) un budžeta deficīta mērķapjoms – 4,5 % no IKP – 2011. gada konverģences programmā. Tas tika panākts, pateicoties tam, ka ekonomikas atveseļošanās bija labāka nekā paredzēts un ārkārtas izmaksas saistībā ar banku sektora pārstrukturēšanu bija zemākas. Turklāt, lai arī nodokļu ieņēmumi kā IKP daļa kopumā atbilda iepriekšējās programmas prognozēm, vairākas izdevumu kategorijas, kas nav saistītas ar ES līdzekļu apgūšanu (jo īpaši sociālie pabalsti), tika stingri kontrolētas, kā rezultātā to daļa IKP samazinājās.

Programmā paredzēts, ka vispārējais valsts nominālais budžeta deficīts 2012. gadā samazināsies vēl vairāk līdz 2,1 % no IKP, kas atbilst Komisijas 2012. gada pavasara prognozēm un ir labāks rezultāts nekā iepriekšējā programmā minētais budžeta deficīta mērķapjoms 2,5 % no IKP. Šo prognožu pamatā esošais makroekonomikas scenārijs kopumā atbilst Komisijas prognozēm, tomēr visjaunākā informācija (proti, aplēse par ekonomikas izaugsmi 2012. gada pirmajā ceturksnī) liecina, ka šo scenāriju var uzskatīt par piesardzīgu. Saskaņā ar programmas aplēsēm pasākumi budžeta stāvokļa uzlabošanai likumā par 2012. gada budžetu kopā veido 0,7 % no IKP (skatīt 1. izcēlumu). Likums par budžetu Saeimā (Parlamentā) tika pieņemts 2011. gada 15. decembrī. Tādējādi programmas mērķis ir līdz Padomes ieteiktajam termiņam samazināt pārmērīgo budžeta deficītu zem 3 % atsaucēs vērtības, paredzot pietiekamu rezervi negatīvu norišu gadījumam. Ņemot vērā jaunāko informāciju, riski attiecībā uz 2012. gada fiskālajām prognozēm, kas izriet no makroekonomikas scenārija, šķiet, mazinās. Tomēr programmā atzīts, ka tiek apsvērts samazināt PVN likmi, un programmas pavadvēstule, kā arī nesēnā publiskā informācija liecina, ka tas var notikt jau 2012. gadā (skatīt arī sadaļu "*Nodokļu*

sistēma"). Tomēr ir maz ticams, ka plānotais PVN likmes samazinājums apdraudēs pašreizējā mērķa 2012. gadam izpildi.

1. izcēlums. Galvenie budžeta pasākumi	
Ieņēmumi	Izdevumi
2011. gads	
1,6 % no IKP	-0,7 % no IKP
2012. gads	
Likumdošanas pasākumi, lai atbalstītu cīņu pret ēnu ekonomiku, tostarp apvērsta PVN piemērošanu dažās nozarēs, un pārmaiņas azartspēļu nozares aplikšanā ar nodokļiem (0,25 % no IKP) Nekustamā īpašuma nodokļa bāzes paplašināšana un ierobežojumu atcelšana nekustamā īpašuma nodokļa palielināšanai (0,03 % no IKP)	Nominālo algu iesaldēšana valsts sektorā un citi pasākumi, lai ierobežotu vai samazinātu izdevumus, jo īpaši subsīdiju samazinājumi transportam un ceļu uzturēšanai un slimības pabalstu shēmas pārskatīšana (-0,4 % no IKP)
2013. gads	
Iemaksu atsākšana privātajā obligātajā fondēto pensiju shēmā 6 % apmērā no bruto algām salīdzinājumā ar pašreiz uz laiku pazemināto iemaksu 2 % apmērā (-0,6 % no IKP)	Ģimenes pabalstu sistēmas un sociālā drošības tīkla reformēšana (ietekme nav norādīta) Turpināt ierobežot ģimenes un slimības pabalstu maksimālās summas (ietekme nav norādīta)
2014. gads	
n.p.	n.p.
2015. gads	
n.p.	n.p.

Piezīme: Ietekme uz budžetu šajā tabulā ir tā ietekme, par kuru ziņots programmā, t.i., ko norādījušas valsts iestādes. "+" zīme nozīmē, ka ieņēmumi / izdevumi palielinās / samazinās pasākuma rezultātā.

Attiecībā uz 2013. gadu iestāžu mērķis ir nominālais budžeta stāvoklis ar deficītu 1,4 % apmērā no IKP, kas ir labāk nekā budžeta deficīta mērķis – 1,9 % no IKP – iepriekšējā programmā. 2013. gada programmas makroekonomiskās prognozes ir ticamas. Saskaņā ar programmas scenāriju nominālā deficīta samazinājums tiks sasniegts, pastāvīgi ierobežojot darbinieku atalgojumu (t.i., nominālā atalgojuma iesaldēšana valsts sektorā) un vēl vairāk samazinot starppatēriņu. Tomēr pašreiz nešķiet, ka šiem pasākumiem sekos jebkāda konkrēta rīcība, tādējādi apdraudot mērķa sasniegšanu. Lai arī iepriekš Latvijas iestādes ir parādījušas savu spēju īstenot plānoto izdevumu samazināšanu, tas bieži vien ir darīts, samazinot izdevumus "visās jomās". Šāda stratēģija ir saistīta ar risku, ka īstenošana var būt nekonsekventa, pārmērīgi nodarbinātības samazinājumi valsts sektorā var kaitēt efektivitātei, bet nekonkurētspējīgu algu rezultātā labi strādājoši darbinieki varētu pamest valsts sektoru, kas jau ir manāms augstāka līmeņa amatos. Tādējādi būs svarīgi 2013. gada budžetā noteikt mērķtiecīgus un ilgtspējīgus pasākumus, lai atbalstītu iecerēto izdevumu ierobežošanu. Vienlaikus pastāv vairākas jomas, jo īpaši sociālie pabalsti, kuros paredzētie ietaupījumi 2013. gadā jau ir pamatoti ar tiesību aktiem. Vēl viens risks izriet no plānotajiem nodokļu samazinājumiem, kas tiek apsvērti, bet vēl nav iekļauti programmas scenārijā (skatīt sadaļu "Nodokļu sistēma").

Paredzams, ka strukturālā bilancē¹ 2013. gadā uzlabosies par ¼ % no IKP (salīdzinājumā ar ½ % uzlabojumu, pamatojoties uz Komisijas 2012. gada pavasara prognozē minētajām aplēsēm), sasniedzot tādu strukturālā deficīta līmeni, kas ir mazāks par 1 % no IKP, atbilstīgi programmā norādītajai informācijai². Šajās prognozēs ņemta vērā nelabvēlīgā ietekme gan uz nominālo, gan (pārreķināto) strukturālo bilanci, ko rada iemaksu atjaunošana privātajā obligātajā fondēto pensiju shēmā 6 % apmērā no bruto algām, sākot ar 2013. gadu, salīdzinājumā ar pašreizējo samazināto līmeni – 2 %. Komisijas aplēsēs pašreizējais zema iemaksu līmenis tiek uzskatīts par pagaidu pasākumu, kas nav iekļauts strukturālajā bilancē. Tādējādi tā atcelšana 2013. gadā ietekmē tikai nominālo, nevis strukturālo bilanci. Tomēr šā pasākuma atcelšanas ietekme uz 2013. gada nominālo bilanci Komisijas prognozēs, salīdzinot ar programmas aplēsēm, tiek vērtēta kā lielāka, kas ir vēl viens apdraudējums mērķa sasniegšanai.

Latvijas vidējā termiņa budžeta mērķis 2012. gada konverģences programmā ir pārskatīts. Jaunais vidējā termiņa mērķis – strukturālais deficīts 0,5 % apmērā no IKP – ir augstāks nekā iepriekšējais skaitlis un adekvāti atspoguļo Stabilitātes un izaugsmes pakta prasības. Vidējā termiņa pārskatīšana ir saistīta ar būtisku fiskālās pārvaldības reformu Latvijā, kas sīkāk izklāstīta turpmāk.

2014. un 2015. gadā programmas mērķis ir nominālās bilances pastāvīgs uzlabojums, 2015. gadā sasniedzot gandrīz līdzsvarotu stāvokli. Iecerētais uzlabojums izriet no valsts patēriņa pastāvīgas ierobežošanas. Tādējādi uz 2013. gadu attiecināmie riski saglabās savu nozīmi. Paredzētie nodokļu samazinājumi rada vēl vienu risku. Saskaņā ar programmu strukturālais deficīts sasniegs vidējā termiņa mērķi līdz programmas termiņa beigām 2015. gadā.

Balstoties uz programmas pielikuma 2.a, 2.b un 2.c tabulā sniegto informāciju, noteikts, ka izdevumu rādītājs ir jāievēro visos gados pēc pārmērīgā budžeta deficīta korekcijas (t.i., 2013.-2015. gadā). Tomēr, ņemot vērā fakultatīvo ietekmi uz ieņēmumiem, ko rada iemaksu atjaunošana obligāti fondētajā līmenī 6 % apmērā no bruto algām (ietverta programmas 7.8 tabulā, bet nav atspoguļota 2.b tabulā), izdevumu rādītājs 2013. gadā netiktu izpildīts, lai arī tikai nedaudz. Ņemot vērā Komisijas aplēsi par fakultatīvo ietekmi, novirze 2013. gadā varētu būt nedaudz augstāka. Tomēr abos gadījumos 2012. un 2013. gada vidējā novirze joprojām būtu negatīva, ņemot vērā būtisko paredzēto izdevumu ierobežojumu 2012. gadā. Programmas pēdējos gados paredzētais izdevumu ierobežojums nodrošinātu, ka izdevumu pieaugums joprojām ir izteikti negatīvs, un tādējādi atbilstu Stabilitātes un izaugsmes paktā minētajam izdevumu rādītājam.

Programmas scenārijā tiek prognozēts, ka vispārējais valsts parāds palielināsies no 42,6 % no IKP 2011. gadā līdz 46,7 % 2014. gadā, un pēc tam strauji samazināsies līdz 38,9 % no IKP 2015. gadā. Šis profils atspoguļo finanšu līdzekļu uzkrāšanos, gaidot aizdevumu lielo atmaksāšanu finanšu palīdzības programmas ietvaros (kā to apliecina lielā krājumu plūsmas korekcija 2012.-2014. gadā) un pēc tam šo aizdevumu lielas daļas atmaksāšanu 2014.-2015. gadā. Iestādes 2011. gadā jūnijā sekmīgi atgriezās starptautiskajos finanšu tirgos, bet 2012. gada februārī otro reizi notika liela starptautisko obligāciju emisija. Visas lielās kredītvērtējuma aģentūras ir mainījušas Latvijas

¹ Cikliski korigētā bilancē, atskaitot vienreizējus un citus pagaidu pasākumus, ko Komisija pārreķina, pamatojoties uz programmā sniegto informāciju un izmantojot vispārpieņemtu metodiku.

² Salīdzinājumā ar pārreķināto strukturālo bilanci programmā paredzēts lielāks strukturālais budžeta uzlabojums par 0,5 % no IKP gadā no 2013. līdz 2015. gadam. Neatbilstības pamatā galvenokārt ir atšķirīgais novērtējums par ciklisko sākumpunktu saskaņā ar vispārpieņemto metodiku un saskaņā ar programmā izmantoto pieeju. Pēc tam programmā mērķa nominālā uzlabojuma lielāka daļa ir piedēvēta strukturālajai komponentei nekā pārreķinātajā informācijā.

parādsaistību vērtējumus uz ieguldījumu kategoriju. Jaunākais paaugstinājums notika 2012. gada maijā.

Ilgtermiņa ilgtspējība

Pieņemot, ka politika netiek mainīta, parāds līdz 2020. gadam sasniegtu 42,7 % no IKP. Ja izdotos panākt pastāvīgu pietiekamu primāro pārpalikumu vidējā termiņā, kā paredzēts programmā, tas vēl vairāk uzlabotu publisko finanšu ilgtspējību.

Fiskālais regulējums

Pašreizējam fiskālajam regulējumam Latvijā trūkst efektīva mehānisma izdevumu pieauguma ierobežošanai labos ekonomikas apstākļos. Konkrēti, centrālās valdības līmenī nav fiskālo noteikumu, kas varētu piemērot saistošu ierobežojumu ikgadējam budžeta veidošanas procesam. Atzīstot vajadzību izstrādāt daudzgadu un uz noteikumiem balstītu budžeta regulējumu, kas mazinātu procikliskas fiskālās politikas stingrības mazināšanās risku jaunajā izaugsmes posmā, Latvijas valdība 2011. gada novembrī pieņēma Fiskālās disciplīnas likuma projektu, kas pašreiz tiek izskatīts Saeimā. Likumprojekts atbilst tām saistībām, ko Latvijas valdība uzņēmas saskaņā ar maksājumu bilances programmu, un tā mērķis ir ieviest attīstības procesā esošo ES *acquis* fiskālās pārvaldības jomā Latvijas tiesību aktos. Valsts iestādes ir iecerējušas arī pieņemt konstitucionālus grozījumus, lai uzlabotu likuma tiesisko statusu.

Pēc ieviešanas jaunais likums būtiski stiprinātu fiskālo regulējumu Latvijā. Pašreizējā likumprojektā skaidri noteikti: pretcikliskas fiskālās politikas principi; noteikums par līdzsvarotu budžetu kā ilgtspējīgas un pretcikliskas politikas instrumentu; noteikums par parādsaistībām; pārejas noteikumi, tostarp konsekvence ar Stabilitātes un izaugsmes paktu; izņēmuma klauzulas; prasība publicēt ziņojumu, ja notiek novirzes no mērķa; kā arī prasības par regulāru uzraudzību un ziņošanu, lai nodrošinātu, ka tiek ievēroti fiskālie noteikumi. Tiklīdz Fiskālās disciplīnas likums būs pieņemts, valsts iestādes plāno pieņemt arī vidējā termiņa budžeta regulējuma likumu, nepārtraukti paredzot saistošas izdevumu maksimālās robežas 2+1 gadiem.

Nodokļu sistēma

Latvijā attiecība starp nodokļiem un IKP ir viena no zemākajām ES, 2011. gadā veidojot 27,8 % no IKP. Salīdzinot ar citām ES valstīm, nodokļu sistēma salīdzinoši daudz balstās uz patēriņa nodokļiem, kaut arī darbaspēka nodokļi (jo īpaši sociālās iemaksas) joprojām ir lielākā nodokļu ieņēmumu kategorija. Nodokļu regulējumu var uzskatīt par izaugsmei labvēlīgu, kaut gan uzmanība būtu jāpievērš augstajam nodokļu īpatsvaram darbaspēka izmaksās attiecībā uz mazu algu saņēmējiem. Valdība plāno vairāk pārvietot nodokļus no darbaspēka uz citiem avotiem. Vispārējā nodokļu sistēma uzrāda zemu progresivitātes pakāpi.

Valdība plāno būtiski samazināt darbaspēka nodokļu slogu – ilgtermiņā par aptuveni deviņiem procentu punktiem saskaņā ar programmu. Saeima nesen pirmajā lasījumā apstiprināja likumu par pievienotās vērtības nodokļa likmes samazināšanu (no 22 % uz 21 %, sākot ar 2012. gada 1. jūliju) un iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazināšanu (no 25 % uz 20 % trīs gadu laikā, sākot ar 2013. gadu). Nodokļu samazinājumus nepapildināja pasākumi, lai uzlabotu strukturālo līdzsvaru. Samazinātā PVN likme ir pretrunā stratēģijai pārvietot nodokļu slogu uz citiem avotiem un ierobežo turpmākas iespējas samazināt darbaspēka nodokļus. Kaut arī VRP nodokļu politika minēta kā viens no galvenajiem instrumentiem nabadzības problēmas risināšanai un paredz vairākus pasākumus (ar nodokli neapliekamā iedzīvotāju ienākuma nodokļa minimuma palielināšana, nodokļu atvieglojumu palielināšana par apgādībā esošām

personām vai progresīva ienākumu nodokļa ieviešana), nesenajās nodokļu izmaiņās šie apsvērumi netika atspoguļoti.

Vērā ņemamā fiskālā konsolidācija, kas notika laikposmā no 2009. līdz 2012. gadam, palīdzēja pielāgot publiskās finanses ilgtspējīgākas izaugsmes modelim. Vairāk nekā puse konsolidācijas, kas atbilda 17 % no IKP šo gadu laikā (kaut gan tā radās pēc publisko tēriņu neilgtspējīgas izaugsmes perioda līdz 2009. gadam), notika izdevumu jomā. Konkrēti, šie samazinājumi izpaudās kā valsts izdevumu samazināšana, ieviešot liela mēroga reformas veselības un izglītības jomā, kā arī administratīvi teritoriālo reformu. Kaut arī fiskālās konsolidācijas laikposmā no 2009. līdz 2012. gadam nodokļu likmes palielinājās gandrīz visās nodokļu kategorijās, ieņēmumu jomā vislielākais palielinājums bija saistīts ar patēriņa nodokļiem. Tādējādi konsolidācija atbalstīja izaugsmi vidējā termiņā, jo lielā mērā tā notika ar visnekaitīgāko pasākumu palīdzību – samazinājumiem valsts patēriņā un patēriņa nodokļu palielināšanu.

Laikposmā no 2009. līdz 2012. gadam ieviestā patēriņa nodokļa būtiska palielināšana³ tomēr nedevis maksimālu rezultātu, jo to papildināja ēnu ekonomikas proporcijas pieaugums, ko parāda PVN atšķirību⁴ pieaugums no 16 % 2007. gadā līdz 47 % 2011. gadā. Neseni pētījumi⁵ liecina, ka ēnu ekonomika Latvijā ir krietni lielāka nekā līdzīgās valstīs un ir koncentrēta tādās nozarēs kā būvniecība, pakalpojumi un mazumtirdzniecība. Daļējs iemesls iesaistei ēnu ekonomikas darbībās izriet no neapmierinātības ar nodokļu sistēmu un valsts tēriņiem, kā arī no sliktas tiesībsargāšanas. Ziņojumā "Uzņēmējdarbība 2011. gadā" Latvija kategorijā "nodokļu nomaksa" ierindota viszemākajā vietā no trīs Baltijas valstīm. Tam pamatā ir laikietilpīgās nodokļu iekasēšanas procedūras (vidēji ir nepieciešamas 293 stundas, lai izpildītu nodokļu administrācijas prasības), bet nodokļu skaits un nodokļu likme attiecībā pret peļņu ir vērtējami pozitīvi.

Valdība palielina centienus apkarot ēnu ekonomiku. Pēc vairākkārtējas sākotnējās kavēšanās tagad tiek īstenots Rīcības plāns ēnu ekonomikas apkarošanai, un no 2012. gada spēkā ir stājušies vairāki likumdošanas pasākumi (piem., reversā PVN piemērošana nozarēs, kurās ir tendence veikt nedeklarētas darbības). Turklāt nesen tika pieņemts Likums par fizisko personu mantiskā stāvokļa un nedeklarēto ienākumu deklarēšanu, kas stājas spēkā 2012. gada jūnijā. Tas ievieš iespēju legalizēt iepriekš nedeklarētus ar nodokli apliekamus ienākumus un tā mērķis ir uzlabot pārraudzību pār fiziskas personas finansiālo stāvokli, jo īpaši izmaksu precizitāti un nodokļu nomaksu, kā arī gūto ienākumu likumību. Tomēr stratēģijas rezultāti nebūs redzami līdz vidējam termiņam, un ir grūti kvantitatīvi aprēķināt ietekmi.

Vides nodokļi joprojām ir salīdzinoši mazattīstīti un tajos izteikti dominē degvielas nodokļi, bet enerģijas avotu, piesārņojuma un dabas resursu izmantošanas aplikšana ar nodokļiem ir mazāka par ES vidējo rādītāju, bieži vien krietni mazāka, kaut gan nodokļi par sadzīves atkritumu, būvgužu un rūpniecisko atkritumu aizvākšanu 2009. gadā ievērojami palielinājās. Tomēr nodokļu bāzes turpmāka paplašināšana, ietverot citus vides nodokļu avotus, jo īpaši par piesārņojumu, apvienojumā ar plašāku nodokļu

³ Konkrēti, standarta PVN likmes palielinājums no 19 % līdz 22 % un samazinātās likmes palielinājums līdz 12 %, vienlaikus būtiski sašaurinot samazinātās likmes darbības jomu, kā arī vairāki akcīzes nodokļa palielinājumi.

⁴ PVN atšķirības veido attiecība starp reāli iekasēto PVN un teorētiski iespējamo iekasēto apmēru, balstoties uz privātā patēriņa vērtību un ņemot vērā preferenciālo likmju pastāvēšanu. Lai arī atšķirība visticamāk atspoguļo nelikumīgu izvairīšanos no nodokļu nomaksas, tā var atspoguļot arī citus aspektus, piemēram, pārmaiņas patēriņa izvēlē par labu precēm ar zemākām likmēm un/vai likumīgu līdzekļu izmantošanu, lai izvairītos no nodokļiem.

⁵ Skatīt Sauka, A., Putniņš, T. (2011), *Shadow Economy Index for the Baltic Countries 2009 and 2010*, Stockholm School of Economics in Riga, 2011. gada maijs.

piemērošanu energoavotiem palīdzētu sasniegt vides jomas mērķus, vienlaikus nodrošinot iespēju pārvietot nodokļus no darbaspēka uz citiem avotiem.

3.2. Finanšu nozare

Finanšu stabilitāte

Banku sektorā ir būtiski mazinājies risks maksātspējai un likviditātei. Neskatoties uz aizkavēto rentabilitātes atgūšanu, pastāvīgs kapitāla atbalsts no mātesuzņēmumiem un no valdības divām valstij piederošām bankām (*Parex* bankai, kas pirms krīzes bija otrā lielākā banka, un Hipotēku un zemes bankai) uzturēja kapitāla pietiekamības rādītājus apmierinošā līmenī – vidēji 15 % apmērā 2011. gada beigās. Aizdevumu kvalitātes pasliktināšanās ir beigusies, jo neienesīgo aizdevumu (nav atmaksāti vairāk nekā 90 dienas) īpatsvars 2010. gada jūlijā sasniedza savu augstāko punktu – 19,4 %, pirms samazināties līdz 18,4 % 2011. gadā. Starptautiskās finanšu palīdzības ietvaros ir pastiprināta banku uzraudzība un regulējums (kapitāla, likviditātes un ziņošanas prasības) un ir uzlabota sadarbība ar ārvalstu uzraugiem.

Trīs valstij piederošo banku – *Parex*, Citadeles un Hipotēku un zemes bankas – pārstrukturēšana un pārdošana, lai ievērotu Komisijas lēmumus attiecībā uz valsts atbalstu, ir vissteidzamākie jautājumi finanšu stabilitātes jomā. Tiek īstenota stratēģija *Parex* bankas un Citadeles bankas parādsaistību apstrādei un aktīvu pārdošanai, ņemot vērā iespējamās tirgus procentus, ar valsts atbalstu saistītos jautājumus un jebkuras neizskatītās juridiskas problēmas. Hipotēku un zemes bankas atbrīvošanās no komercaktīviem, lai radītu bāzi reālai attīstības bankai, ir jau krietni progresējusi.

Lai labāk novērtētu klientu kredītspēju un kredītēšanas risku, iestādes, apspriežoties ar speciālistiem, veic izmaiņas likumdošanā, lai uzlabotu pārredzamību un finanšu nozares uzņēmēju reglamentēto piekļuvi plašākai informācijai par fizisko personu maksātspējas situāciju (piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras tiešsaistes datiem vai valstij un pašvaldībām piederošu uzņēmumu ziņojumiem par fizisko personu maksājumu disciplīnu).

Politikas darba programmā uzmanība nav pietiekami vērsta uz ārvalstu banku sektora uzraudzību, jo īpaši ņemot vērā *Parex* bankas un Latvijas Krājbankas pieredzi. Normatīvajos un uzraudzības pasākumos, kā bija redzams Krājbankas gadījumā, pilnībā nav aptverti iespējamie riski, kas saistīti ar šo konkrēto sektoru.

Piekļuve finansējumam

Piekļuve finansējumam ir problemātiska un kapitāla izmaksas ir salīdzinoši augstas, kavējot gan parāda, gan kapitāla finansēšanu. Lai piekļuve finansējumam būtu lielāka, vajadzētu uzlabot informācijas sniegšanu, uzņēmumu pārvaldību un uzņēmējdarbības kultūru. Vairums atbalsta programmu, kas ir pieejamas MVU un jaunu uzņēmumu dibināšanai un ko finansē no ES struktūrfondiem, ir samērā sadrumstalotas un tām trūkst saskaņotības; programmām, kuras piedāvā aizdevumus un garantijas rūpniecībai, kā arī mikrokredītu programmai MVU ir bijuši mēreni panākumi. Līdz šim ir ieguldīta tikai neliela daļa no pieejamajiem riska kapitāla līdzekļiem (sākuma finansējumu un darbības uzsākšanas finansējumu MVU un mikrouzņēmumiem). Ir paredzēta dažādu valsts atbalsta programmu konsolidācija, izveidojot Finanšu attīstības iestādi (saskaņā ar saistībām, kas pieņemtas Papildu saprašanās memorandā).

Ņemot vērā problēmas ar piekļuvi kredīta finansēšanai un pašu kapitālam un vajadzību palielināt zināšanu nodošanu, ir iespējas uzlabot Latvijas MVU reklamēšanu iespējamo ārvalstu investoru vidū. Pašreiz tiek atkārtoti izvērtēti notiekošie pasākumi un koordinēšana, lai piesaistītu ārvalstu ieguldījumus, atbilstīgi efektivitātes kritērijiem un ņemot vērā spēcīgo konkurenci ar pārējām Baltijas valstīm un Poliju.

3.3. Darba tirgus, izglītības un sociālā politika

Darba tirgus politika

Darba tirgus lēni atgūstas no lejupslīdes sekām, bet nodarbinātības līmenis joprojām ir daudz zemāks par pirmskrīzes līmeni, un bezdarba līmenis ir viens no augstākajiem Eiropā. Augsts ilgtermiņa bezdarba līmenis (7,4 % no aktīvo iedzīvotāju skaita) un jauniešu bezdarbs (26,3 %) ir krīzes visnopietnākās sekas. Lielākajai daļai gados jaunu bezdarbnieku nav profesionālās kvalifikācijas (tikai pamata vai vispārējā vidējā izglītība) daļēji tādēļ, ka arodizglītības un apmācības sistēma un mācību programma parasti tiek uzskatīta par vāju un nepievilcīgu. Kopā ar augsto pasivitātes līmeni un emigrāciju, šīs problēmas apdraud darbaspēka piedāvājumu nākotnē. Skolas priekšlaicīgas pamešanas līmenis ir salīdzinoši augsts.

Lai risinātu bezdarba problēmu, valdība 2011. gadā pārdalīja daļu struktūrfondu finansējuma aktīva darba tirgus politikai. Tomēr bezdarbnieku aktivizēšana joprojām ir viena no zemākajām ES. Iepriekšējos gados aktīva darba tirgus politiku finansēja gandrīz tikai un vienīgi no Eiropas Sociālā fonda. Tomēr tā finansējums drīz būs izsmelts, bet valsts finansējums nav paredzēts. Līdz ar to bezdarbnieku finansēšana un aktivizēšana laikposmā no 2012. līdz 2013. gadam ir samazinājusies salīdzinājumā ar 2010.-2011. gadu un ir nepietiekama, ņemot vērā problēmas darba tirgū. Bezdarbnieku zemās sociālās aizsardzības dēļ aktīva darba tirgus politika darbojas arī kā sociālās drošības tīkls, jo sabiedrisko darbu programma un mācību piešķirumi bezdarbniekiem ir vērā ņemams ienākumu avots. Šī aktīvā darba tirgus politikas divējādā loma ierobežo līdzekļus, kas ir pieejami patiesiem aktivizācijas pasākumiem, un samazina tās efektivitāti.

Ir veikti pasākumi, lai uzlabotu aktīva darba tirgus politikas efektivitāti (piemēram, profilēšanas plānotā ieviešana, aktīva darba tirgus politikas novērtējumu ieviešana, mācību nodrošinātāju uzraudzības un vērtēšanas sistēma, aktivizēšanas pasākumi sabiedrisko darbu programmā, plānoti pasākumi reģionālās mobilitātes veicināšanai utt.). Tomēr aktīva darba tirgus politiku vēl varētu padarīt efektīvāku, proti, nodrošinot, ka apmācībā vairāk tiek ņemtas vērā darba tirgus vajadzības, vienkāršojot un palielinot izvēli mācību talonu sistēmas ietvaros, sniedzot efektīvas konsultācijas un palīdzību darba meklēšanā, palielinot algu subsīdiju un stažēšanās programmu efektivitāti, ieviešot drošības pasākumus, lai nepieļautu ļaunprātīgu izmantošanu, saglabājot programmu pievilcību darba devējiem, izvirzot skaidrus programmu mērķus, kā arī veicinot pašnodarbināšanas un uzņēmējdarbības uzsākšanas programmas, ko pārvalda Hipotēku un zemes banka un Valsts nodarbinātības aģentūra. Lai palielinātu nodarbinātības līmeni, valdība plāno pazemināt darbaspēka nodokļus, uzlabot aktīva darba tirgus politikas efektivitāti un veicināt pieprasījumu pēc darbaspēka (pasākumi uzņēmējdarbības atbalstam), kā arī atbalstīt reģionālo mobilitāti.

Lai risinātu jauniešu bezdarba problēmu, ir īstenota īpaši izstrādāta jauniešiem paredzēta aktīva darba tirgus politika: 1-1,5 gadu īsā cikla arodizglītības un apmācību programma, "darba prakses" arodskolās, brīvprātīgais darbs un algu subsīdijas gados jauniem darbiniekiem. Tomēr, ņemot vērā problēmas apmēru, šīm ierobežotajām darbībām ir salīdzinoši neliela ietekme. Netiek vēltīti pietiekami centieni un finansējums, lai bez darba esošus jauniešus, kuriem nav profesionālas kvalifikācijas, iesaistītu atpakaļ izglītības apguvē. Sadarbība starp Izglītības ministriju un pašvaldībām, lai uzlabotu karjeras virzību un sociālos pakalpojumus jauniešiem vecumā no 15 līdz 19 gadiem, arī ir vāja.

Pēc 2012. gada 30. janvāra Eiropadomes sanāksmes Latvijas iestādes kopā ar Komisiju izskatīja iespējamo rīcību, lai samazinātu jauniešu bezdarbu, tostarp pārorientējot

struktūrfondus, un valdība plāno risināt jauniešu bezdarba problēmu ar divpadsmit pasākumu palīdzību. Lielākajā daļā priekšlikumu uzmanība vērsta uz pastāvošo pasākumu un pieejamo valsts un ES finansējuma piešķirumu izmantošanu. Dažos gadījumos tiek ierosināts koriģēt pasākumus un pastiprināt uzmanību uz jauniešiem: piemēram, papildu 300 mācību taloni ir īpaši paredzēti jauniešiem. Tikai divi pasākumi – arodizglītības un apmācības infrastruktūras modernizēšana un 2000 papildu īstermiņa arodizglītības stipendijas – paredz papildu finansējumu, uzņemoties papildsaistības. Ņemot vērā problēmas apmēru, šie pasākumi nebūs pietiekami, lai panāktu būtisku ietekmi.

Sociālā politika

Pēdējo trīs gadu laikā ienākumu nevienlīdzībai un relatīvajiem nabadzības rādītājiem ir bijusi tendence samazināties, bet tie joprojām ir starp augstākajiem ES. Nopietna materiālā nenodrošinātība ir ievērojami palielinājusies šajā pašā laikposmā. 2011. gadā 40 % iedzīvotāju riskēja nonākt nabadzībā vai sociālā atstumtībā. Tā ir ne tikai liela sociāla problēma, bet arī ietekmē darbaspēka nodarbināmību un nākotnes izaugsmes perspektīvas. Ģimenēm ar bērniem un bezdarbniekiem ir īpaši augsts nabadzības risks. Bezdarbnieka pabalstu saņēmēju loks ir šaurs — tos saņemt ir tiesības aptuveni vienai ceturtdaļai bezdarbnieku un, sākot ar 2012. gadu, noteikumi par tiesībām saņemt šos pabalstus ir iegrožoti. Bērnu nabadzība skar ne tikai bērnus, kuri dzīvo bezdarbnieku mājsaimniecībās, bet arī mājsaimniecībās ar augstu darba intensitāti. Sociālie pabalsti maz ietekmē bērnu nabadzības samazināšanu. Vecāka gadagājuma cilvēki ir vienīgā iedzīvotāju grupa, kas guva labumu no nabadzības līmeņa uzlabojumiem krīzes laikā. Tomēr pensiju indeksācija iesaldēta līdz 2013. gada beigām, turpretim algu pieaugums un inflācija tiek prognozēta salīdzinoši augsta. Līdz ar to nabadzības riska līmenis starp gados vecākiem cilvēkiem laikposmā no 2012. – 2013. gadam, visticamāk, atkal palielināsies.

Lai gan sociālās aizsardzības izdevumi kā daļa no IKP krīzes laikā pieauga (automātiskā stabilizatora ietekme), Latvija sociālajai aizsardzībai tērē salīdzinoši maz un sociālie pabalsti nabadzības samazināšanu ietekmē maz, jo liela daļa no tiem tiek pārdalīti atpakaļ personām ar vidējiem un augstiem ienākumiem. Izdevumi attiecībā uz pabalstiem, kas atkarīgi no ienākumiem, ir zemi, un aktīva darba tirgus politikas dotācijas daļēji veic sociālās drošības tīkla lomu. Sociālās palīdzības pabalstu uzbūve ietver arī nabadzības un bezdarba slazdus, un pastāv bažas par pabalstu mērķorientāciju, adekvātumu un pabalstu saņēmēju nepietiekamu aktivizēšanu. Pastāv liela nevienlīdzība attiecībā uz piekļuvi sociālajai palīdzībai visās vietējās pašvaldībās. Slikta pārredzamība, efektīvas datu pārvaldības un uzraudzības sistēmas trūkums, pētniecības trūkums šajā jomā padara sarežģītu tādu lēmumu pieņemšanu, kas ir balstīti uz pierādījumiem (atbilstīgi Papildu saprašanās memorandā paredzētajam nosacījumam Pasaules Banka 2012.-2013. gadā uzsāks vispusīgu sociālās palīdzības pētījumu).

Valdības politika nabadzības mazināšanai ir vērsta uz ienākumu nevienlīdzības samazināšanu, nodokļu sloga atvieglošanu strādājošām ģimenēm un piekļuves palielināšanu darba tirgum. Valdība ir nolēmusi 2012. gadā turpināt lielāko daļu ārkārtas sociālās drošības tīkla stratēģijā minēto pasākumu. Galvenās sastāvdaļas ir sabiedrisko darbu programma bezdarbniekiem, minimālo garantēto ienākumu palielinājums (centrālā valdība līdzfinansē 50 %), bezmaksas veselības aprūpe trūcīgajām personām, centrālās valdības līdzfinansējums mājokļu pabalstiem (kas tiks pakāpeniski likvidēts 2012. gada aprīlī) un transporta izdevumu kompensācija neaizsargātām iedzīvotāju grupām.

Iedzīvotāju novecošanās un emigrācijas sekas drīz kļūs redzamas, radot nopietnas problēmas pensiju sistēmas ilgtspējībai un adekvātumam nākotnē. Atbilstīgi Papildu saprašanās memorandā paredzētajiem nosacījumiem ir ieviestas vairākas reformas:

pensionēšanās un priekšlaicīgas pensionēšanās vecuma ierobežojumi tiks pakāpeniski palielināti, sākot ar 2014. gadu, minimālais apdrošināšanas periods tiks palielināts no 10 līdz 15 gadiem un pensiju indeksācija saglabāsies iesaldēta līdz 2013. gada beigām (sasaiste ar patēriņa cenu indeksu tiks ieviesta pēc tam). Arī iemaksu likmes obligātajā fondēto pensiju shēmā 2013. gada janvārī tiks atjaunotas no 2 % līdz 6 % (saskaņā ar saistībām, kas iekļautas Papildu saprašanās memorandā). Valsts reformu programmā ir minēta iecere no 2014. gada palielināt pensionēšanās vecumu.

Izglītība un mūžizglītība

Izglītības un mācību budžeti cieta ievērojamus samazinājumus krīzes laikā un tiek veikti pasākumi, lai nodrošinātu rentabilitāti: piemēram, vispārējās izglītības skolu tīkls ir konsolidēts un ir ieviests "nauda seko skolēnam" finansēšanas modelis. Finansējums no ES struktūrfondiem ir ieguldīts attīstības procesā esošās specializētās arodskolās, augstākās izglītības modernizācijā un kompetenču centru veidošanā.

Neraugoties uz salīdzinoši augstu izglītības iegūšanas līmeni (terciārās izglītības rādītāji ir ievērojami uzlabojušies no 18,6 % 2000. gadā līdz 32,3 % 2010. gadā un ir gandrīz sasnieguši ES vidējo līmeni), ievērojamai daļai darbaspēka nav profesionālās kvalifikācijas un ir ierobežota piekļuve kvalitatīvai izglītībai, jo īpaši augstākajai izglītībai. Universitāšu pozīcija pasaules mēroga vērtējumos ir vāja (arī salīdzinājumā ar citām Baltijas valstīm). Augstākās izglītības jomā ir zema starptautiskā konkurētspēja (mazs starptautisko studentu, publikāciju un starptautisko pasniedzēju īpatsvars) un vāja sadarbība starp universitātēm un uzņēmumiem. Matemātikas, zinātņu un tehnoloģiju jomas beidzēju proporcija ir zemākā ES. Pastāv bažas par augstākās izglītības iestāžu lēmumu pieņemšanu un pārvaldību. Viens no galvenajiem augstākās izglītības jomā īstenotajiem pasākumiem ir plaša mēroga vērtējums par studiju programmām, kas veidos pamatu turpmākiem lēmumiem. Paredzams, ka uz darbības rezultātiem balstīts finansējums netiks ieviests ātrāk par 2013. gadu.

To studentu īpatsvars, kuri apgūst arodizglītību un apmācību, ir viens no zemākajiem Eiropā. Joprojām saglabājas uzdevums uzlabot arodizglītības un apmācības kvalitāti, efektivitāti un pievilcīgumu, tostarp nodrošināt mūsdienīgu materiālo un tehnisko bāzi arodizglītības un apmācības iestādēs, pielāgot mācību programmas, lai tās labāk atbilstu darba tirgus vajadzībām, un veicināt kvalitatīvas mācību prakses vietas. Tiek ziņots par kavēšanos Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansētā pasākuma "Profesionālās izglītības infrastruktūra" īstenošanā, apdraudot programmas pabeigšanas termiņu – 2015. gada beigas. Papildu resursi (vairāk nekā 44 miljoni euro), lai izpildītu sākotnējos programmas mērķus, ir atrodamī pašreizējās Darbības programmas ietvaros. Trūkst mērķtiecīgu pasākumu, lai skolu priekšlaicīgi pametušos atkal iesaistītu izglītības apgūvē. Viens veids, kā novērst šo tendenci, būtu lielāks atbalsts trūcīgajām ģimenēm ar bērniem arodizglītības vai vispārējās izglītības iestādēs apvienojumā ar lielāku budžeta vietu un stipendiju skaitu un studiju kredītu plašāku pieejamību universitātēs.

Līdzdalība mūžizglītībā arī ir zema. Nav panākts liels progress stratēģijas īstenošanā, un būtu jāuzlabo pastāvošo shēmu kvalitāte un efektivitāte, jo īpaši palielinot to atbilstību darba tirgus vajadzībām. Tā kā uzņēmumi nav aktīvi iesaistīti savu darbinieku apmācībā, varētu apsvērt atbalstu uzņēmumiem, kas nodrošina apmācību saviem darbiniekiem.

Valdība ir iecerējusi virkni pasākumu, lai padarītu arodizglītību un apmācību pievilcīgāku, piemēram, modernizēt infrastruktūru un iekārtas, izstrādāt moduļu arodizglītību un apmācību, uzlabot arodizglītības un apmācības programmas sadarbībā ar nozaru speciālistu padomēm un izstrādāt valsts kvalifikāciju sistēmu. Augstākās izglītības jomā galvenais pasākums ir studiju virzienu vērtēšana, kas dos pamatu turpmāko lēmumu pieņemšanai. Ir plānots arī uzlabot augstākās izglītības iestāžu

infrastruktūru un aprīkojumu, kā arī ieviest jaunu šo iestāžu finansēšanas modeli, un pieņemt tiesību aktu grozījumus, lai uzlabotu augstākās izglītības kvalitāti un elastību.

3.4. Strukturāli pasākumi izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai

Latvijas eksporta struktūra gadu gaitā ir dažādojusies un eksporta nesenā izaugsme ir būtiski veicinājusi vispārējo ekonomikas atveseļošanas un ekonomikas pārorientēšanu uz tirgojamu preču nozarēm. Tomēr joprojām pastāv lielas strukturālas problēmas. Latvijas darba ražīgums reālā IKP izteiksmē uz vienu nodarbināto personu joprojām ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju un tādām ekonomikas ziņā līdzīgām valstīm kā Lietuva un Igaunija.

ES fondu loma

Laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam Latvijai no struktūrfondi un Kohēzijas fonda "konverģences" mērķa ietvaros ir piešķirti 4,5 miljardi euro. Latvija īsteno trīs darbības programmas: "Cilvēkresursi un nodarbinātība", ko atbalsta Eiropas Sociālais fonds, "Uzņēmējdarbība un inovācijas", ko atbalsta Eiropas Reģionālās attīstības fonds, un "Infrastruktūra un pakalpojumi", ko atbalsta Eiropas Reģionālās attīstības fonds un Kohēzijas fonds. ES līdzekļi ir apgūti 36,4 % apmērā no kopējā pieejamā finansējuma, kas atbilst ES-27 valstu vidējam līmenim – virs 35 % (Eiropas Sociālā fonda līdzekļu apguve ir augsta – 60,04 % apmērā, Eiropas Reģionālā attīstības fonda līdzekļu apguve sasniedz 33,4 %, bet Kohēzijas fonda līdzekļu apguve sasniedz 32,1 %). Struktūrfondu apguve 2010. un 2011. gadā tika aizkavēta salīdzinājumā ar vērienīgajiem budžeta plāniem galvenokārt novēlotā publiskā iepirkuma, nozaru ministriju nepietiekamas administratīvās spējas un bankas finansējuma trūkuma dēļ.

Finansējuma īstenošana ir izšķiroši svarīga lieliem Kohēzijas fonda projektiem transporta nozarē, piemēram, dzelzceļa sastāva modernizācijai un ostu darbību pārcelšanai Krievu salā. Transporta infrastruktūras sliktais vispārējais stāvoklis tiek lēnām risināts ar ES finansējuma palīdzību, kaut gan vairāk ir jāuzlabo ceļu būves kvalitātes standarti atbilstīgi nosacījumiem, kas paredzēti Papildu saprašanās memorandā. Arī IKT infrastruktūras attīstība parāda vērā ņemamu atšķirību platjoslas pārklājumā starp blīvi apdzīvotiem un lauku apgabaliem.

Kopumā pieredze, kas gūta, īstenojot kohēzijas politiku Latvijā, uzsver trūkumus saistībā ar ieguldījumu intervences loģiku, tostarp ar novērtēšanas spēju. Atbalsta koordinācija ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm ir nepietiekama, jo īpaši saistībā ar Baltijas jūras stratēģiju.

Pētniecība un inovācija

Latvijas vājais sniegums inovāciju jomā – valsts tiek konsekventi ierindota pēdējās vietās Inovācijas Savienības progresa rādītājos – varētu pasliktināt tās ilgtermiņa konkurētspēju. Trūkst sistemātiskas un efektīvas pētniecības un inovāciju stratēģijas un pašmāju uzņēmumi un ārvalstu uzņēmumu filiāles maz iegulda pētniecībā un inovācijā, lai atbalstītu specializāciju nozarēs, kas balstītas uz zināšanām un inovācijām. Latvijā ir arī viszemākā uzņēmējdarbības pētniecības un izstrādes intensitāte ES (0,22 % no IKP 2010. gadā) un ieņēmumi no licencēm un patentiem arī ir visai zemi. Valsts inovāciju sistēmu aizēno zemais zinātniskās darbības līmenis, ko mēra kā publikāciju īpatsvaru 10 % visvairāk citētajās publikācijās, un ar tikai 2,9 % šādu publikāciju tas ir otrais zemākais rādītājs Eiropā.

Valsts pētniecības un inovāciju sistēma saskaras ar vairākām problēmām:

i) spējas izstrādāt, īstenot un koordinēt pētniecības un inovāciju politiku ir ierobežotas: Latvijai ir sarežģīts lēmumu pieņemšanas process tik mazai valstij, un politikas

pasākumu efektivitāti iedragā sistemātisku novērtējumu trūkums (pašreiz tiek veikts ārējs novērtējums un to plānots pabeigt līdz 2012. gada novembra beigām).

ii) zinātnes un pētniecības infrastruktūra ir mazattīstīta un pieejamie ierobežotie pētniecības un inovācijas resursi ir pārāk sadalīti, lai būtu efektīvi;

iii) sadarbība starp uzņēmumiem un akadēmiskajām aprindām joprojām ir vāja: uzņēmumi maz izmanto universitāšu vai valsts pētniecības institūtu pētniecības potenciālu un to līdzdalība pašreizējā kompetenču centru programmā ir visai zema. Pētniecības komercializācijas līmenis ir zems: tehnoloģiju nodošanas kontaktpunkti, kas darbojas vairākās universitātēs, dod pieticīgus rezultātus daļēji tāpēc, ka intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības tiesiskais regulējums ir nepilnīgs;

iv) trūkst augsti kvalificētu zinātnieku un inženieru; piešķirto doktora grādu skaits joprojām ir zems un daudzi zinātnieki turpina karjeru ārvalstīs.

Fiskālās konsolidācijas gaitā pētniecības un izstrādes intensitāte pēc 2007. gadā sasniegtajiem 0,7 % samazinājās līdz 0,46 % 2009. gadā. Ar struktūrfondu palīdzību (466 miljoni euro jeb 10 % no kopējiem piešķirumiem ir paredzēti pētniecības un izstrādes, un inovāciju politikas īstenošanai), pētniecības un izstrādes intensitāte nedaudz uzlabojās līdz 0,6 % 2010. gadā, kas joprojām ir viens no zemākajiem rādītājiem Eiropas Savienībā. Ņemot vērā lielo atkarību no struktūrfondiem un uzņēmējdarbības ieguldījumu zemo līmeni, valsts mērķis līdz 2020. gadam palielināt pētniecības un izstrādes intensitāti līdz 1,5 % ir visai vērienīgs.

Nav sistemātiskas uzraudzības, lai izveidotu pastāvīgu un stabilu pamatu pētniecības pamatdarbībām. Arvien pieaugošais struktūrfondu īpatsvars pētniecības un izstrādes finansējumā nosver iepriekšējo līdzsvaru starp institucionālo un uz konkurenci balstīto finansējumu vairāk par labu finansējumam, kura pamatā ir projekti un konkurence. Būtiska problēma ir pētniecības un izstrādes finansējums pēc 2013. gada, pirms kļūs pieejama jaunā struktūrfondu kārtā. Turklāt, tā kā atbalsta līmenis joprojām būs ierobežots un pastāv risks, ka daži no tiešā atbalsta pasākumiem tiks slikti finansēti, ir jāapsver visi aspekti saistībā ar plašāku nodokļu stimulu ieviešanu pētniecībai un inovācijai.

Lai novērstu šos trūkumus, Latvija ir veikusi šādus pasākumus: i) tiek uzlabota pārvaldība, ministru prezidenta paspārnē izveidojot kopīgu koordinācijas centru; ii) tiek ieguldītas pūles, lai modernizētu zinātnes infrastruktūru — 2011. gadā tika izveidoti deviņi valsts pētniecības centri; iii) ir veikti pasākumi, lai piesaistītu ārvalstu akadēmiskās aprindas, palielinātu pētnieku skaitu un vairāk saskaņotu izglītības sistēmu ar uzņēmējdarbības vajadzībām, iesaistot darba devēju organizācijas universitāšu pārvaldībā un izvērtējot arodizglītības studiju programmas; iv) tiek veikti pasākumi, lai veicinātu zinātnes komercializāciju, veicinātu rūpnieciskās inovācijas un atbalstītu inovatīvu uzņēmumu veidošanu (uzņēmējdarbības attīstība saistībā ar jauniem produktiem un tehnoloģijām, kompetenču un tehnoloģiju nodošanas centri, inovāciju kuponi, utt.).

Ir jāiegulda papildu pūles, lai uzlabotu zinātniskās bāzes kvalitāti un racionalizētu pētniecības un augstākās izglītības iestādes atbilstīgi tematiskajām prioritātēm un budžeta ierobežojumiem. Tā rezultātā vajadzētu rasties mazākam skaitam, bet lielākiem uzņēmumiem, kas spēj veidot kritisko masu izglītības un pētniecības specializētās jomās apvienojumā ar pakāpenisku tāda finansējuma ieviešanu, kas ir balstīts uz konkurenci un neatkarīgu novērtējumu. Lai risinātu pašreizējās problēmas un kvalificētos ES finansējumam laikposmā pēc 2013. gada, Latvijai būtu jāsagatavo pētniecības un inovāciju stratēģija lietpratīgai specializācijai, lai varētu efektīvāk izmantot ES

struktūrfondus un palielināt sinerģiju starp dažādajām ES un valsts politikas jomām, kā arī valsts un privātos ieguldījumus.

Energoresursu tirgi

Energoresursu tirgū Latvijā vēl aizvien dominē horizontāli un vertikāli integrēti monopoli. Ierobežoto starpsavienojumu dēļ gāzes un elektroenerģijas tirgi ir lielā mērā nošķirti no citām ES dalībvalstīm. Starpsavienojumu jaudas palielināšana palīdzētu uzlabot konkurenci energoresursu tirgos.

Koncentrācija elektroenerģijas ražošanas nozarē ir ļoti augsta: dominējošais pakalpojumu sniedzējs *Latvenergo* 2010. gadā saražoja vairāk nekā 90 % no visas elektroenerģijas valstī. Gāzes tirgū AS "Latvijas Gāze" 100 % importē no Krievijas. Koncentrācija mazumtirdzniecības līmenī ir ļoti augsta gan attiecībā uz elektroenerģijas, gan gāzes tirgu. Latvija ir paziņojusi par pasākumiem, ar kuriem pilnībā tiek transponētas gan elektroenerģijas, gan gāzes direktīva (ar atkāpi attiecībā uz gāzi), un regulējošā iestāde – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija – ir juridiski neatkarīga, kopš 2011. gada augustā stājās spēkā grozījumi attiecīgajos tiesību aktos.

Tiek veikts riska novērtējums par gāzes starpsavienojumiem ar Igauniju un Lietuvu, kā arī novērtējums par cauruļvadu projektiem (Polijas-Lietuvas "Baltic Connector" gāzes cauruļvads) un par reģionālo sašķidrinātās dabasgāzes termināli. Attiecībā uz elektroenerģiju vēsturisku iemeslu dēļ sistēma ir savienota ar Baltkrievijas, Krievijas, Igaunijas un Lietuvas tīkliem (*BRELL Ring* nolīgums). Rezultātā sinhronizēšana ar ES elektroenerģijas sistēmu nav iespējama bez sarunām ar Krieviju un Baltkrieviju par tīklu tehnisko ekspluatāciju.

Politikas reakcijā uz problēmām, kas skar enerģētikas nozari galvenokārt ietilpst: i) pēc juridiskās transponēšanas ir īstais laiks praksē īstenot Trešo enerģētikas paketi attiecībā uz elektroenerģiju un gāzi, un tās pirmais solis ir saistīts ar elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora neatkarības sertifikāciju, ko paredzēts veikt vēlāk šogad; ii) gāzes nozares sagatavošana izolācijas beigām un secīga tirgus struktūru izveidošana (piem., lēmums par reģionālo sašķidrinātās dabasgāzes termināli Baltijas reģionā); iii) gāzes pārvades tīkla pievienošana ES (piemēram, Latvijas / Lietuvas divvirzienu plūsmas projekts); iv) Latvijas valsts elektrotīkla stiprināšana, lai transportētu enerģiju no Somijas, Zviedrijas vai Polijas; v) sadarbības turpināšana ar Komisiju sarunās ar Krieviju un Baltkrieviju par elektroenerģijas tīkla darbību; un vi) darba turpināšana ar mērķi pievienoties *Nord Pool Spot*, un izveidot Baltijas reģionālo elektroenerģijas tirgu.

Atjaunojami energoresursi

Latvija ir apņēmusies līdz 2020. gadam sasniegt mērķi – 40 % atjaunojamo energoresursu avotu īpatsvaru enerģijas gala patēriņā un 10 % atjaunojamo energoresursu īpatsvaru transporta nozarē (2010. gadā Latvija bija tuvu sava starpposma mērķa 2011./2012. gadam – 34 % – sasniegšanai). Latvija ir paziņojusi par pasākumiem, ar kuriem pilnībā transponē ES Atjaunojamo energoresursu direktīvu. Tomēr nav panākts pietiekams progress attiecībā uz saskanīga, stabila un paredzama regulējuma izstrādi atjaunojamo energoresursu atbalstam. Atbalsta shēmas nav pilnībā adekvātas tarifu līmeņu un/vai izmaksu samazinājumu ziņā tehniskās attīstības dēļ, bet ir jāizvairās no izmaiņām ar atpakaļejošu spēku, ņemot vērā negatīvo ietekmi uz ieguldītāju vispārējo uzticību.

Resursu efektivitāte un vide

Otrajā valsts energoefektivitātes rīcības plānā tiek pieņemts, ka gan ES Kohēzijas politikas fondam, gan klimata pārmaiņu finanšu instrumentam joprojām būs liela loma energoefektivitātes uzlabojumu finansēšanā. Latvija ir izvirzījusi vairāku politikas

pasākumu kombināciju, lai risinātu enerģijas taupīšanas jautājumu ekonomikas galvenajās nozarēs. Turpmākajos gados vairāk nekā 70 % enerģijas ietaupījumu paredzēts gūt ēku sektorā. Tomēr, neuzliekot būtisku slogu publiskajam budžetam, Latvija varētu būtiski palielināt ieguvumus, kas izriet no ieguldījumiem energoefektivitātē, ieviešot tiesisko un fiskālo regulējumu, kas ir vajadzīgs energoefektivitātes paaugstināšanas līgumiem.

Nodokļu sistēma nenodrošina pietiekamu stimulu enerģijas izmaksu samazināšanai un patēriņa novirzīšanai uz energoefektīviem produktiem (transportlīdzekļiem vai ēku un apkures sistēmu izolāciju). Dabas resursu nodokļa ietekme ir neliela un nepietiekama, lai sodītu neefektīvu enerģijas izmantošanu. Būvniecības un atkritumu apsaimniekošanas jomas kvalitātes standarti ir zemi. Nav izmantots potenciāls atkarības samazināšanai no enerģijas importa, un neto enerģijas importa īpatsvars preču ārējās tirdzniecības bilanci 2010.-2011. gadā palielinājās līdz aptuveni 50 %.

2011. gadā tika izstrādāta Enerģētikas stratēģija 2030. gadam, lai papildinātu un atjauninātu 2007.-2016. gada Enerģētikas attīstības pamatnostādnes. Tā ietver plaša mēroga infrastruktūras projektus, fiskālus pasākumus (tostarp enerģijas un oglekļa nodokļus) un valsts mērķus enerģētikas nozarē. Šajā kontekstā tiek īstenotas programmas, lai palielinātu energoefektivitāti sabiedriskās ēkās un ražošanas telpās. Pasākumi ietver tehnoloģiskus uzlabojumus un fosilo kurināmo aizstāšanu ar atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu apkures sistēmās. Ir parakstīti arī pirmie līgumi par projektiem sabiedriskā apgaismojuma emisiju samazināšanai. ES fondiem un klimata pārmaiņu finanšu instrumentam ir bijusi būtiska nozīme jau īstenoto vai plānoto energoefektivitātes pasākumu finansēšanā. Tomēr, ņemot vērā, ka Latvijas enerģijas intensitāte vairāk nekā divkārt pārsniedz ES-27 valstu vidējo rādītāju, jo īpaši attiecībā uz rūpniecības uzņēmumiem, ir nepārprotami jāiegulda papildu pūles. Piemēram, Latvija varētu būtiski palielināt ieguvumus no ieguldījumiem energoefektivitātē, ieviešot tiesisko un fiskālo regulējumu, kas ir vajadzīgs energoefektivitātes paaugstināšanas līgumiem.

Latvija ir apņēmusies līdz 2020. gadam par 17 % (no 2005. gada līmeņa) ierobežot siltumnīcefekta gāzu emisiju pieaugumu nozarēs, kuras neietilpst emisiju kvotu tirdzniecības sistēmā. Saskaņā ar jaunākajām prognozēm, kas balstītas uz pašreizējiem pasākumiem, paredzams, ka emisijas pieaugs par 14,7 % (salīdzinājumā ar 2005. gadu), izraisot mērķa pārsniegšanu par 2 procentu punktiem. Tomēr energoefektivitāte ir zema transporta nozarē, kas ir nozare ar lielākajām emisijām Latvijā, veidojot 25,9 % no valsts siltumnīcefekta gāzu emisijām 2009. gadā. Sabiedriskā transporta tīkls nav pietiekami konsolidēts un vēl nav pilnībā izpētīta atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana un dzelzceļa turpmāka elektrifikācija. Kaut arī ir atzīts, ka transporta nozare Latvijā rada siltumnīcefekta gāzu emisiju lielu daļu, valsts reformu programmā nav izvirzīti konkrēti pasākumi šīs problēmas risināšanai (piemēram, pārvadājumu novirzīšana uz citiem transporta veidiem). Kaut gan valsts reformu programmā ziņots par obligāto maisījumu un akcīzes nodokļu atbrīvojumiem biodegvielai, līdz šim veikto pasākumu rezultātā emisijas nav būtiski samazinājušās.

Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas struktūra Latvijā joprojām neatbilst resursu efektivitātes principiem. Latvijā joprojām 90 % sadzīves atkritumu nonāk izgāztuvēs un atkritumu izgāztuvju nodokļu līmenis salīdzinājumā ar citām valstīm joprojām ir zems. Atkritumu dalīta savākšana, atkārtota izmantošana, pārstrāde un reģenerācija ir ierobežota. Ierobežotā ražotāju atbildības sistēma nespēj segt pilnās izmaksas par galveno atkritumu plūsmu dalītu savākšanu un otrreizēju pārstrādi. Nav nekādu stimulu, lai veicinātu atkritumu radīšanas profilaksi un līdzdalību dalītajā savākšanā ("maksā, kad izmet" shēmas). Maz ticams, ka Latvija sasniegs 2020. gadam noteikto pārstrādes mērķi (50 %), neveicot būtiskus ieguldījumus. Tas rada ievērojamas izaugsmes iespējas

nozarēs, kas saistītas ar atkritumu apsaimniekošanu un pārstrādi. Latvija ir veikusi arī būtiskus pasākumus, lai vēl vairāk pilnveidotu kvalitatīva ūdens apgādi un notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumus. Turpmākajos gados būs vajadzīgi pastāvīgi centieni nodrošināt tās iedzīvotāju daļas stabilu pieaugumu, kuriem ir piekļuve šiem pakalpojumiem.

Citi strukturāli pasākumi

Lai pastiprinātu valsts uzņēmumu un nekustamā īpašuma pārvaldību atbilstīgi saistībām, kas pieņemtas Papildu saprašanās memorandā, iestādes 2011. gada decembrī pieņēma "Konceptiju par valsts uzņēmumu pārvaldību", kurā noteikti principi centralizēta valsts uzņēmumu pārvaldnieka izveidei, attiecību ar ministrijām reglamentēšanai, valsts uzņēmumu snieguma mērīšanai, dividenžu un atalgojuma politikas pārskatīšanai un to iestāžu vērtēšanai, kas atbild par valstij un pašvaldībām piederošu uzņēmumu uzraudzību. Ir izstrādāti arī plāni par nobeiguma posmu valsts nekustamā īpašuma pārvaldības turpmākai centralizācijai. Valsts nekustamā īpašuma aģentūras paspārnē, izlemjot par to, kurus nekustamā īpašuma aktīvus saglabāt vai nodot izsolē un kurus jānodod aģentūrai, vienlaikus centralizējot lēmumus par nekustamo īpašumu ieguldījumu projektiem valsts budžeta sagatavošanas procesā.

Konkurences klimatu Latvijā ir iespējams uzlabot, jo īpaši tādās nozarēs kā celtniecība, veselības aprūpe un farmācija, sabiedriskie pakalpojumi un pārtikas apgāde (kur dominē divas lielās ķēdes). Konkurences padomei nav pietiekamas spējas veikt aktīvāku, mērķtiecīgāku tirgus novērošanu. Konkurence nav pietiekama arī publiskā iepirkuma jomā, jo īpaši uzturēšanas darbos un ceļu un tiltu celtniecībā. Attiecībā uz sabiedriskajiem pakalpojumiem ostu iestādes reizēm veic komercdarbībām pielīdzināmas darbības un liedz privātiem uzņēmumiem piedāvāt savus pakalpojumus, tādējādi izraisot juridiskus strīdus. Šajā kontekstā Papildu saprašanās memorandā ir ietverta saistība līdz 2012. gada vidum ieviest atbilstošu vērtēšanas sistēmu, lai pārraudzītu, vai tiek ievēroti un vienādi piemēroti kritēriji attiecībā uz valsts un pašvaldību iestāžu iesaistīšanos komercdarbībās, tostarp ostu pakalpojumos.

Latvija ar nelielu kavēšanos 2010. gada aprīlī pieņēma horizontālo tiesību aktu, kurā transponēta Pakalpojumu direktīva. Likumā 2012. gada martā tika izdarīti grozījumi, lai nodrošinātu labāku direktīvas ievērošanu. Kopumā nav konstatēti būtiski šķēršļi, tomēr joprojām pastāv daži ierobežojumi tūrisma un būvniecības jomā saistībā ar pakalpojumu sniegšanu pāri robežām. Ierobežojumu skaits attiecībā uz regulētām profesijām ir mērens, izņemot notāra profesiju, kur Latvija atteicās atsaukt prasību par pilsonību, neskatoties uz Eiropas Savienības tiesas 2011. gada 24. maija spriedumiem (saistībā ar sešām citām dalībvalstīm). "Vienotais kontaktpunkts" sniedz salīdzinoši labu informāciju, izņemot attiecībā uz pārrobežu pakalpojumu sniegšanu. Procedūru pabeigšana lielākoties ir iespējama valsts pakalpojumu sniedzējiem, bet e-identifikācijas un e-parakstu pārrobežu izmantošanai ir nepieciešami tehniskie risinājumi.

"Rail Baltic" projekts, kas ir guvis jaunu impulsu pārskatītajā Eiropas transporta tīklu politikā, savienotu galvenos ES tīklus ar ziemeļaustrumu Eiropu. Ir jāizveido Eiropas standarta sliežu platuma elektrificēta dzelzceļa infrastruktūra, nodrošinot spēcīgu stimulu ekonomikas izaugsmei un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai, izmantojot pārvadājumu novirzīšanu uz dzelzceļa transportu. Šajā kontekstā ir svarīgi nodrošināt, ka konkurence dzelzceļa kravu pārvadājumu nozarē, tostarp dzelzceļa satiksmes pārvaldībā, ir efektīva un ka jaunie tirgus dalībnieki var piekļūt tirgum.

Platjoslas interneta izmantojums ir zemāks par ES vidējo rādītāju platjoslas izmantojuma atšķirību laukos dēļ. Lauku rajonu platjoslas pakalpojumu valsts atbalsta shēmai, ko līdzfinansē no ES līdzekļiem un kas tika apstiprināta 2011. gadā, vajadzētu pazemināt

platjoslas ieviešanas izmaksas laukos; Tomēr tā ir jāsteno kā daļa no valsts vispārējās platjoslas pakalpojumu stratēģijas, ko iestādes plāno pieņemt līdz 2012. gada beigām. Saskaņā ar nesen pieņemto ES politiku par radiofrekvencēm bezvadu platjoslai Latvijai būtu jāstrādā pie tā, lai atļautu izmantot digitālās dividendes radiofrekvences konkurētspējīgu un visuresošu platjoslas mobilo sakaru pakalpojumu veicināšanai.

3.5. Publiskās pārvaldes modernizācija

Latvija ir piešķirusi 22,8 miljonus euro jeb 3,9 % no kopējā pieejamā ES finansējuma publiskās pārvaldes modernizācijai saskaņā ar Eiropas Sociālā fonda finansētās darbības programmas "Cilvēkresursi un nodarbinātība" prioritāti "administratīvo spēju veidošana". Lai gan ir panākti atsevišķi uzlabojumi, joprojām ir daudz darāmā. Konkrēti, iestādēm ir jāatkāpjas no pamata darbību finansēšanas (piemēram, pagaidu darbinieku pieņemšana darbā), kā rezultātā tiek atbalstīti īstermiņa projekti ar zemu pievienoto vērtību. Tā vietā atbilstīgo darbību skaita samazināšana un šo darbību skaidra mērķorientācija uz reformu veikšanu publiskajā pārvaldē nodrošinātu lielāku efektivitāti.

Neraugoties uz agrāko kavēšanos iepriekšējos Papildu saprašanās memorandos paredzēto attiecīgo nosacījumu īstenošanā, iestādes ir apņēmušās līdz 2012. gada pavasarim sagatavot stratēģiju par publisko pārvaldi, ar kuru, cita starpā, tiks izveidots spēcīgāks institucionālais modelis, kas ir atbildīgs par cilvēkresursiem, darbā pieņemšanas politiku un algu sarakstiem, normalizēts darbinieku sadalījums vienotā atalgojuma sistēmā, kuras pamatā ir prasmju efektīvs novērtējums, ieviesta centralizēta kontrole pār jaunu amata vietu izveidi un atalgots darbinieku sniegums, izmantojot ienākumus un karjeras attīstību. Tomēr šajā jomā, ņemot vērā iepriekšējo kavēšanos, nav skaidrs, cik lielā mērā šīs apņemšanās tiks īstenotas praksē.

Lai gan Latvija ir veikusi pasākumus, lai mazinātu administratīvo slogu uzņēmumiem, uzmanība netiek vērsta uz reālu efektivitātes pieaugumu un veiktās iniciatīvas ir sadrumstalotas. Valdībai trūkst vispusīgas stratēģijas uzņēmumu atbalstīšanai un uzņēmējdarbības vides uzlabošanai. Tomēr 2010. un 2011. gadā tika veikti vairāki pasākumi, lai palīdzētu mikrouzņēmumiem un pašnodarbinātām personām uzsākt uzņēmējdarbību, jo īpaši, samazinot darbības uzsākšanas izmaksas, kas saistītas ar reģistrāciju, pašu kapitāla prasībām un nodokļiem. Turklāt laiks, kas nepieciešams pastāvīga elektrības pieslēguma iegūšanai, ir saīsināts un ES struktūrfondu projektu pārvaldība ir vienkāršota. Tomēr Saeimā vēl ir jāpieņem jaunais Būvniecības likums, kas it kā atvieglos būvniecības procedūras, kā arī tiesību akti par ieguldītāju aizsardzību. Arī nodokļu pārvaldības atbilstības prasības joprojām ir jāvienkāršo un vēl ir jāpabeidz uzņēmumu elektroniskā reģistrācija, elektroniskā iepirkumu sistēma un viens kontaktpunkts īpašuma reģistrācijai.

Attiecībā uz Latvijas civilās tiesvedības sistēmas efektivitāti galvenās problēmas ir neizskatīto lietu lielā uzkrāšanās un ilgstoša tiesvedība civillietās un komercietās. Līdzīga situācija ir administratīvajās tiesās, kuras ir pilnvarotas spriest par licencēm, reģistrāciju un nodokļu jautājumiem. Latvijai ir zems lietu izbeigšanas koeficients (t.i., tiesu spēja risināt jaunas un neizskatītas lietas) un ilgs izskatīšanas laiks (t.i., dienu skaits, kas vajadzīgs, lai izskatītu ierosinātās lietas). Dažu pēdējo gadu laikā situācija ir pasliktinājusies, gada laikā 2011. gadā iztiesājot tikai 73 % lietu. Turklāt daudzas lietas netiek atrisinātas pirmajā instancē, kas izraisa kavēšanos un lietu uzkrāšanos visās instancēs līdz pat Augstākajai tiesai. Neefektivitāte īpaši akūta bija maksātnespējas procedūrās. Lai racionalizētu un paātrinātu maksātnespējas procesu un uzņēmumiem ieviestu reorganizācijas risinājumu, ir pieņemti jauni tiesību akti maksātnespējas jomā. Tomēr to ietekme vēl ir pilnībā jāanalizē. Tiek apspriesti turpmāki uzlabojumi Latvijas tiesību aktos attiecībā uz maksātnespēju. Pastāv arī zināmas bažas, ka Latvijas tiesas neuztur un neatjaunina savas zināšanas par ES tiesībām.

Tiesnešu gadā izskatīto lietu skaits ir ļoti augsts, bet tiesu atbalsta personāls ne vienmēr ir pietiekami kvalificēts, lai tiesnešiem palīdzētu. Pastāv bažas arī par tiesnešu kvalifikāciju un atbildību. Neatkarīgas Tiesu iestāžu padomes, kas atbild par tiesnešu profesionālā snieguma vērtēšanu, izveidei 2010. gadā vajadzētu uzlabot situāciju, vienlaikus garantējot tiesu sistēmas neatkarību.

Iestādes veic pasākumus, lai uzlabotu tiesu sistēmas darbību. Konkrēti, tās strādā, lai uzlabotu tiesu infrastruktūru (audio, video konferences un IT risinājumi) un procesuālo tiesību aktu efektivitāti, izveidotu spriedumu publicēšanas sistēmu, izlīdzinātu dažādu tiesu darba slogu un izstrādātu starpniecības tiesisko regulējumu. 2012. *gada rīcības plānā uzņēmējdarbības vides uzlabošanai* ir ietverti pasākumi, lai nodrošinātu e-pakalpojumu izmantošanu tiesvedībā. Ir pārāgri vērtēt ierosināto pasākumu nozīmību un efektivitāti.

Valdība 2011. gadā pieņēma arī Elektroniskās pārvaldes attīstības plānu 2011.-2013. gadam, lēšot, ka 2015. gadā 50 % iedzīvotāju izmantos e-pārvaldi. Līdz 2011. gada beigām bija ieviesti 20 e-pakalpojumi un 2012. gadā paredzēts ieviest aptuveni 150 e-pakalpojumus, bet 2013. gadā – vēl aptuveni 50 e-pakalpojumus.

4. PĀRSKATA TABULA

2011. gada saistības	Kopsavilkuma novērtējums
Pakts "Euro Plus" (valsts saistības un progress)	
- Fiskālās disciplīnas principa pieņemšana: uzņēmās 2012. gadā samazināt budžeta deficītu zem 3 % no IKP un noteikt budžeta deficīta mērķi 2,5 % apmērā no IKP; mērķis ir uzlabot fiskālo situāciju tā, lai vispārējais valsts budžeta deficīts 2013. gadā būtu 1,9 %, bet 2014. gadā – 1,1 %. - Vidējā termiņa Budžeta regulējuma likuma sagatavošana. - Pasākumi, lai nodrošinātu valsts pensiju sistēmas ilgtermiņa finansiālo stabilitāti: saskaņā ar Saeimā iesniegto likumprojektu laikposmā no 2016. līdz 2021. gadam ir paredzēts pakāpeniski palielināt pensijas vecumu no 62 līdz 65 gadiem un kvalifikācijas laikposmu no 10 līdz 15 gadiem; pasākumi, lai saglabātu trīs pensiju līmeņu ilgtspējību un līdz 2013. gadam atjaunotu iemaksas otrajā līmenī 6 % apmērā no bruto algām.	Latvija ir gandrīz pilnībā izpildījusi savas saistības fiskālajā un fiskālās pārvaldības jomā, jo īpaši attiecībā uz stingrām un jau paredzētām fiskālajām korekcijām, kurām vajadzētu valstij ļaut 2013. gada pavasarī pabeigt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru. No negatīvās puses, ir bijusi kavēšanās saistībā ar Fiskālās disciplīnas likumu un joprojām nav īstas skaidrības par otrā pensiju līmeņa iemaksu atjaunošanu 6 % apmērā.
- Darbspēkam labvēlīgi nodokļu pasākumi: prioritāte tiek piešķirta būtiskam netiešo nodokļu palielinājumam, palielinot PVN līdz 22 %, paaugstinot akcīzes nodokli un dubultojot nekustamā īpašuma nodokļa likmi no sākotnēji zemās likmes; nodokļu politika 2011.-2014. gadam tiek virzīta tā, lai nodrošinātu stabilitāti un paredzamību, ņemot vērā jauno ieņēmumu pasākumu ierobežojumus; vidējā termiņā ir paredzēta nodokļu sloga turpmāka pārvietošana no darbspēka uz patēriņu un īpašumu; nodokļu sistēma varētu ietvert rīcību uzņēmējdarbības atbalstam. - Pasākumi ēnu ekonomikas apkarošanai. - Darba tirgus reforma: plāns veikt virkni vispusīgu un savstarpēji saistītu politikas pasākumu, kurus atbalsta no ES struktūrfondi nācīnā samazināt strukturālā bezdarba risku, palielināt līdzdalību darba tirgū, ieguldīt darbavietu kvalitātē un palielināt izglītības sistēmas konkurētspēju.	Saistības ir īstenotas daļēji. Valdība ir ierosinājusi ar 2013. gada janvāri sākt samazināt nodokļu slogu darbspēkam (iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme un ar nodokli neapliekamie minimumi), tomēr vēl jāredz vērienīgo reformu rezultāti, piem., daļu vērienīguma var mazināt ierosinātais PVN samazinājums vai Māstrihtas inflācijas kritēriju apsvērumi. Cīņa pret ēnu ekonomiku, jo īpaši pret aplokšņu algām, kas traucē godīgai konkurencei, nav bijusi gana vērienīga un uzstājīga. Apsveicama ir bijusi pastāvošās aktīvā darba tirgus politikas efektivitātes un tās finansēšanas izvērtēšana, tomēr ir jāveic turpmāki un vispusīgāki pasākumi, lai risinātu strukturālā un jauniešu bezdarba augstā līmeņa problēmu. Ir panākts zināms progress attiecībā uz arodskolu sistēmu racionalizāciju galvenokārt ar ES fondu finansējuma palīdzību.
- Pasākumi, lai saskaņotu algu un ražīguma attīstību: sasaistīt algu izmaksu turpmāko pieaugumu valsts sektorā ar ražīguma izaugsmes līmeni ekonomikā. - Pasākumi, lai veicinātu starptautisko sadarbību pētniecības jomā un palielinātu pētniecības konkurētspēju. - Augstākās izglītības reforma: izstrādāt uzlabotu ārēju kvalitātes nodrošināšanas sistēmu augstākajai izglītībai, sagatavojot pāreju no studiju programmu akreditācijas uz studiju virzienu akreditāciju un valsts tiesību aktos ieviešot uz darbības rezultātiem balstītu finansējumu – principu "nauda seko kvalitātei". - Pasākumi arodizglītības veicināšanai: ir paredzēts papildu darbs, lai izstrādātu valsts kvalifikāciju sistēmu un pārstrukturētu	Saistības ir īstenotas daļēji. Jaunais izglītības ministrs ir ierosinājis virkni vērienīgu un jau sen nepieciešamu reformu/pasākumu attiecībā uz arodizglītību un augstāko izglītību, kā arī pētniecību un zinātni, cita starpā: ES finansējuma pārorientēšanu arodskolu programmā; izglītības kvalitātes jautājumu uzsvēršanu; tādas skolotāju algu shēmas ierosināšanu, kas atalgotu sasniegumus; zinātnes bāzes un politikas utt. ārēja vērtējuma piesaistīšanu. Vēl nav zināms, cik lielā mērā iepriekš minētais tiks reāli īstenots. Ir veikti daži pasākumi, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi (kā to apliecina augstie "Uzņēmējdarbība" rādītāji). Tomēr joprojām daudz darāmā ir attiecībā uz nodokļu iekasēšanas procedūrām, būvniecības procedūrām, taisnīgu iepirkumu nodrošināšanu, pietiekami kvalificēta

arodizglītību, tostarp izstrādātu uz moduļiem balstītas arodizglītības programmas: arodizglītības iestāžu optimizācija un dažādošana. • Pasākumi, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi: administratīvā sloga samazināšana uzņēmumiem, kā arī atbilstīgu e-pakalpojumu nodrošināšana uzņēmumiem; pasākumi, lai nodrošinātu uzņēmuma reģistrēšanu tiešsaistē, samazinātu procedūras un laiku, kas nepieciešams būvatļauju saņemšanai, un uzlabotu tiesību aktus ieguldītāju aizsardzībai, nodrošinot lielāku pārredzamību. • Pasākumi inovāciju veicināšanai, izstrādājot sistēmu efektīvākai sadarbībai starp zinātniekiem un uzņēmējiem.	darbaspēka nodrošināšanu, ES fondu atbalsta uzņēmumiem efektivitātes palielināšanu, tiesu sistēmas uzlabošanu utt. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras centieni/pasākumi, lai piesaistītu ārvalstu ieguldījumus, nav pietiekami un reti sniedz sekmīgu rezultātu.
• Pasākumi finanšu sistēmas uzraudzības stiprināšanai: grozījumu veikšana uzraudzības sistēmā pēc vajadzības, lai pielāgotos starptautiskās labākās prakses attīstībai; grozījumi tiesību aktos, lai stiprinātu kapitāla bāzi un likviditātes prasības, tiks pieņemti 2011.-2012. gadā, lai īstenotu ceturto Kapitāla prasību direktīvu; tiks turpināta intensīva uzraudzība, īpaši pievēršoties kapitāla pietiekamībai un pārstrukturēto aizdevumu kvalitātei, kā arī cieši pārbaugot aizdevumu sniegšanu nerezidentiem. • Pasākumi riska un krīzes pārvaldības uzlabošanai: izveidoto darba grupu līmenī notiek darbs pie sadarbības praktiskajiem aspektiem (saskaņota lēmumu pieņemšana, sloga dalīšana, kopīgas datubāzes izveide, finanšu stabilitātes pārraudzība) un rezultāti tiks iesniegti Stabilitātes grupai tās sanāksmes laikā 2011. gada beigās. • Stimuli, lai risinātu slikto aizdevumu problēmu un atjaunotu kredīvēšanu, atbildīgas kredīvēšanas veicināšana. • Valstij piederošo banku pārstrukturēšana.	Pieredze ar Latvijas Krājbanku liecina, ka šīs saistības nav pilnībā īstenotas, kaut gan pēcpasākumiem vajadzētu vēl vairāk uzlabot finanšu sistēmas stabilitāti. Konkrēti, ir svarīgas ciešākas attiecības ar kaimiņvalstu finanšu sektoru regulatoriem, lai nākotnē novērstu pārrobežu krīzes. Ir panākts labs progress, kaut arī aizkavēts, attiecībā uz Hipotēku un zemes bankas pārstrukturēšanu, lai gan komercaktīvu pārdošana vēl nav notikusi. Nav skaidrs, vai jebkas ir panākts attiecībā uz to, lai rosinātu bankas risināt slikto aizdevumu problēmu.
Eiropa 2020 (valsts mērķi un progress)	
Nodarbinātības līmeņa mērķis (procentos, vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem): 73 %	Nodarbinātības līmenis 2009. gadā bija 67,1 %, 2010. gadā – 65 %, bet 2011. gadā – 67,2 %. Visi šie skaitļi tiks pārskatīti un pazemināti, balstoties uz jaunākās tautas skaitīšanas rezultātiem.
Pētniecības un izstrādes mērķis (% no IKP): 1,5 %	Bruto iekšzemes izdevumi pētniecības un izstrādes jomā 2009. gadā sasniedza 0,46 % no IKP, bet 2010. gadā – 0,6 %. Ņemot vērā lielo atkarību no struktūrfondiem un uzņēmējdarbības ieguldījumu zemo līmeni, valsts mērķis līdz 2020. gadam palielināt pētniecības un izstrādes intensitāti līdz 1,5 % ir visai vērienīgs.
Siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju mērķis: +17 % (salīdzinājumā ar 2005. gada emisijām)	Siltumnīcefekta gāzu emisiju izmaiņas laikposmā no 2005. gada līdz 2010. gadam: +5 % (šis skaitlis atbilst emisiju tirdzniecības shēmas pašreizējai darbības jomai).
Atjaunojamo energoresursu mērķis: 40 % līdz 2020. gadam (AEA Direktīva 2009/28/EK).	Latvija 2009. gadā panāca savu 2011./2012. gada starpposma mērķi 34 %, bet, pamatojoties uz valsts AEA progresu ziņojumu, 2010. gadā atjaunojamo energoresursu daļa atkal samazinājās (līdz 32,5 %). Vajadzīgi turpmāki centieni, lai saglabātu virzību uz mērķi, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam.
Energoefektivitāte — samazināt primārās enerģijas patēriņu līdz 2020. gadam (0,67 Mtoe)	Energoefektivitātes mērķu pamatā ir valsts apstākļi un valsts formulējumi. Tā kā vienošanās par

	metodi izteikt šo mērķu ietekmi uz enerģijas patēriņu 2020. gadā tādā pašā formā tika panākta tikai nesen, Komisija vēl nevar iesniegt šo pārskatu.
Mērķis attiecībā uz mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu: 13,3 %	To skolēnu īpatsvars, kuri priekšlaicīgi pamet izglītību un apmācību (iedzīvotāju procentuālais daudzums vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kuriem nav vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību un kuri neturpina izglītību vai apmācību), 2010. gadā bija 13,3 %. Pēdējo desmit gadu laikā Latvija ir panākusi progresu attiecībā uz to skolēnu skaita samazināšanu, kuri skolu pamet priekšlaicīgi (no 16,9 % 2002. gadā līdz 13,3 % 2010. gadā). Tas pašreiz ir labāks rādītājs nekā ES vidējais rādītājs (14,1 %). Pamatojoties uz pašreizējām tendencēm, Latvija visticamāk sasniegs savu valsts mērķi – 13,9%, tomēr tas nav pietiekami vērienīgs (ES pamatmērķis ir 10 % 2020. gadā).
Nabadzības izskaušanas mērķis: uz nabadzības riska robežas – 21 % 121 000 iedzīvotāju (mājsaimniecībās, kas atrodas uz nabadzības riska robežas, un bezdarbnieku mājsaimniecībās)	Nabadzības riska līmenis samazinājās no 25,7 % 2009. gadā līdz 19,3 % 2011. gadā. Līdz ar to mērķis relatīvā izteiksmē ir sasniegts. Galvenais virzītājspēks norisēm saistībā ar nabadzības riska līmeni bija nabadzības sliekšņa ievērojamā samazināšanās (visu iedzīvotāju dzīves līmenis ir pasliktinājies). Mērķa vērtības uzlabojumi nav apzinātas politikas rīcības rezultāts un tiem nebūs paliekošas ietekmes. Patiesais uzdevums būs novērst nabadzības riska līmeņa palielināšanos, kamēr ekonomika turpina atveseļoties.
Terciārās izglītības mērķis: 32,3 %	Augstākās izglītības iegūšanas līmenis 2010. gadā bija 32,3 %, kas ir 5,3 procenta punktu pieaugums kopš 2008. gada. Terciārās izglītības iegūšanas līmenis ir ievērojami uzlabojies pēdējo desmit gadu laikā (no 18,6 % 2000. gadā līdz 30,1 % 2009. gadā un 32,3 % 2010. gadā) un gandrīz ir sasniedzis ES vidējo rādītāju – 33,6 %. Latvija ir noteikusi valsts mērķi 34-36 % no beidzējiem līdz 2020. gadam, kas, pamatojoties uz pašreizējām tendencēm, visticamāk, tiks sasniegts.

PIELIKUMS

I tabula. Makroekonomikas rādītāji

	1995.- 1999.g.	2000.- 2004.g.	2005.- 2008.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.	2012.g.	2013.g.
Pamatrādītāji								
IKP pieaugums	3,8	7,4	6,9	-17,7	-0,3	5,5	2,2	3,6
Kopprodukta starpība ¹	-2,6	-0,9	9,0	-10,3	-9,4	-4,3	-3,1	-1,5
SPCI (gada izmaiņas %)	4,8	3,2	9,7	3,3	-1,2	4,2	2,6	2,1
Iekšējais pieprasījums (gada izmaiņas %) ²	6,8	8,7	7,5	-27,4	0,1	10,2	2,8	4,6
Bezdarba līmenis (% no darbaspēka) ³	16,6	11,9	7,3	17,1	18,7	16,1	14,8	13,2
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (% no IKP)	18,9	25,3	31,9	21,6	19,5	22,4	23,2	24,8
Bruto nacionālie ietaupījumi (% no IKP)	14,5	19,1	18,3	29,1	23,9	25,0	25,0	25,6
Valsts bilance (% no IKP)								
Neto aizdevumi (+) vai neto aizņēmumi (-)	-0,9	-1,9	-1,4	-9,8	-8,2	-3,5	-2,1	-2,1
Bruto parāds	12,5	13,9	13,0	36,7	44,7	42,6	43,5	44,7
Neto finanšu aktīvi	9,9	8,9	4,0	-5,6	-13,7	n.a	n.a	n.a
Kopējie ieņēmumi	37,9	33,9	35,9	34,7	35,7	35,6	36,0	34,9
Kopējie izdevumi	38,8	35,9	37,3	44,5	43,9	39,1	38,1	37,0
<i>no kuriem: procenti</i>	0,9	0,8	0,5	1,5	1,4	1,5	1,7	1,8
Korporācijas (% no IKP)								
Neto aizdevumi (+) vai neto aizņēmumi (-)	-3,3	-4,1	-9,3	17,1	12,6	5,2	3,4	2,4
Neto finanšu aktīvi, nefinanšu sabiedrības	-56,3	-80,8	-90,4	-94,9	-108,7	n.a	n.a	n.a
Neto finanšu aktīvi, finanšu sabiedrības	-5,1	-1,2	-1,7	8,3	11,7	n.a	n.a	n.a
Bruto kapitāla veidošana	17,4	23,7	26,1	12,7	14,3	20,5	21,0	22,7
Bruto darbības rezultāts	23,1	34,2	30,2	30,5	33,5	35,2	35,9	36,9
Mājsaimniecības un MABPI (% no IKP)								
Neto aizdevumi (+) vai neto aizņēmumi (-)	-1,1	-1,5	-5,5	3,6	0,6	-1,4	-1,1	-0,7
Neto finanšu aktīvi	30,2	33,6	17,4	10,1	11,0	n.a	n.a	n.a
Bruto darba alga	34,2	33,9	41,2	41,8	38,9	36,8	36,2	35,5
Neto īpašuma ienākums	7,1	11,8	6,6	5,2	5,3	6,2	7,7	8,4
Saņemtie kārtējie pārvedumi	16,7	18,3	16,7	20,2	20,6	18,5	18,0	16,7
Bruto ietaupījumi	0,3	-0,1	-0,6	7,0	2,8	0,0	0,5	1,0
Pārējā pasaule (% no IKP)								
Neto aizdevumi (+) vai neto aizņēmumi (-)	-5,7	-7,5	-16,2	11,1	4,9	0,9	0,8	0,1
Neto finanšu aktīvi	22,4	40,2	71,4	83,8	101,9	n.a	n.a	n.a
Preču un pakalpojumu neto eksports	-7,7	-11,0	-17,5	-1,5	-1,4	-3,9	-4,5	-5,3
Neto primārie ienākumi no pārējās pasaules	0,3	-0,4	-2,1	7,6	2,1	0,7	0,1	-0,1
Neto kapitāla darījumi	0,1	0,6	1,5	2,4	1,9	2,1	2,6	2,7
Tirgojamo preču nozare	54,6	52,0	47,0	46,8	51,5	53,0	n.a	n.a
Netirgojamo preču nozare	33,5	37,7	41,6	43,5	38,1	36,6	n.a	n.a
<i>no kuras: celtniecības un būvniecības nozare</i>	4,9	5,8	8,0	7,2	5,3	5,5	n.a	n.a
Reālais efektīvais maiņas kurss (indekss, 2000=100)	87,9	93,3	127,0	145,5	129,0	131,0	129,0	127,2
Saistības preču un pakalpojumu tirdzniecības jomā (indekss, 2000=100)	99,9	101,5	105,1	104,8	105,6	109,1	108,8	109,0
Tirgus rādītāji eksporta jomā (indekss, 2000=100)	109,8	104,8	116,2	124,3	122,4	125,9	128,2	129,9
Piezīmes:								
¹ Kopprodukta starpību veido starpība starp faktisko un potenciālo iekšzemes kopproduktu pie 2000. gada tirgus cenām.								
² Rādītājā par iekšējo pieprasījumu ietvertas akcijas.								
³ Bezdarbnieki ir visas personas, kuras nebija nodarbinātas, aktīvi meklēja darbu un bija gatavas sākt darbu nekavējoties vai divu nedēļu laikā. Darbaspēks ir								
Avots:								
Komisijas dienestu 2012. gada pavasara prognoze								

II tabula. Makroekonomisko norišu un prognožu salīdzinājums

	2011.g.		2012.g.		2013.g.		2014.g.	2015.g.
	COM	CP	COM	CP	COM	CP	CP	CP
Reālais IKP (izmaiņas %)	5,5	5,5	2,2	2,0	3,6	3,7	4,0	4,0
Privātais patēriņš (izmaiņas %)	4,4	4,4	2,2	1,9	3,3	3,7	4,0	4,0
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (izmaiņas %)	24,6	24,6	6,0	7,4	10,4	7,3	6,5	6,4
Preču un pakalpojumu eksports (izmaiņas %)	12,6	12,6	4,5	3,8	6,3	5,4	5,9	5,6
Preču un pakalpojumu imports (izmaiņas %)	20,7	20,7	5,1	5,1	7,5	5,8	6,0	5,8
<i>Ieguldījumi reālā IKP pieaugumā:</i>								
- Iekšzemes galīgais pieprasījums	8,6	8,6	3,0	3,2	5,1	4,5	4,6	4,7
- Krājumu izmaiņas	2,1	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Neto eksports	-5,2	-5,2	-0,8	-1,2	-1,4	-0,8	-0,6	-0,7
Kopprodukta starpība ¹	-4,3	-3,9	-3,1	-3,2	-1,5	-1,8	-0,3	1,1
Nodarbinātības līmenis (izmaiņas %)	3,4	3,1	0,7	0,7	1,2	1,1	1,2	1,2
Bezdarba līmenis (%)	16,1	15,4	14,8	14,1	13,2	13,3	12,1	10,7
Darba ražīgums (izmaiņas %)	2,0	2,2	1,5	1,3	2,4	2,6	2,7	2,8
SPCI inflācija (%)	4,2	4,2	2,6	2,6	2,1	2,0	2,0	2,0
IKP deflators (izmaiņas %)	5,4	5,4	2,1	1,7	1,6	2,0	2,0	2,0
Atlīdzība uz vienu nodarbināto (izmaiņas %)	4,2	4,3	1,7	2,7	2,2	2,9	3,8	4,1
Neto aizdevumi/aizņēmumi salīdzinājumā ar pārējo pasauli (% no IKP)	0,9	0,9	0,8	-0,5	0,1	-1,1	-1,4	-1,7
Piezīme: ¹ Procentos nopotenciālā IKP, ar potenciālo IKP pieaugumu saskaņā ar programmu pēc Komisijas dienestu pārrēķina.								
Avots: Komisijas dienestu 2012. gada pavasara prognoze (COM); Konverģences programma (CP).								

III tabula. Budžeta korekciju sastāvs

(% no IKP)	2011.g.	2012.g.		2013.g.		2014.g.	2015.g.	Izmaiņas: 2011.- 2015.g.
	COM	COM	CP	COM	CP	CP	CP	CP
Iepēmumi	35,6	36,0	37,4	34,9	35,1	34,1	32,8	-2,8
<i>no kuriem:</i>								
- Ražošanas un importa nodokļi	11,5	11,8	11,8	11,8	11,7	11,5	11,3	-0,2
- Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	7,4	7,4	7,5	7,4	7,5	7,4	7,3	-0,1
- Sociālās iemaksas	8,8	8,7	8,8	7,7	8,0	7,6	7,5	-1,3
- Citi (atlikums)	7,9	8,1	9,3	8,1	7,9	7,6	6,7	-1,2
Izdevumi	39,1	38,1	39,5	37,0	36,5	34,9	33,1	-6,0
<i>no kuriem:</i>								
- Primārie izdevumi	37,6	36,5	37,8	35,2	34,7	32,8	31,0	-6,6
<i>no kuriem:</i>								
Darbinieku atalgojums	9,6	9,4	9,4	9,1	8,9	8,5	8,1	-1,5
Starpposma patēriņš	7,1	7,0	7,1	6,8	6,5	5,9	5,4	-1,7
Sociālie maksājumi	11,4	10,9	11,0	10,3	10,2	9,6	9,1	-2,3
Subsīdijas	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	4,2	4,2	4,2	3,8	2,9	1,5	1,2	-3,0
Citi (atlikums)	5,1	4,7	5,9	4,9	5,8	7,0	6,9	1,8
- Procentu izdevumi	1,5	1,7	1,7	1,8	1,8	2,1	2,1	0,6
Vispārējā valsts bilance (VVB)	-3,5	-2,1	-2,1	-2,1	-1,4	-0,8	-0,3	3,2
Primārā bilance	-2,0	-0,4	-0,4	-0,3	0,5	1,4	1,8	3,8
Vienreizēji un citi pagaidu pasākumi	0,8	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,8
VVB, izņemot vienreizējus pasākumus	-4,3	-3,1	-2,1	-2,1	-1,4	-0,8	-0,3	4,0
Kopprodukta starpība ²	-4,3	-3,1	-3,2	-1,5	-1,8	-0,3	1,1	5,4
Cikliski koriģētā bilance ²	-2,3	-1,2	-1,2	-1,7	-0,9	-0,7	-0,6	1,7
Strukturālā bilance³	-3,2	-2,2	-1,2	-1,7	-0,9	-0,7	-0,6	2,5
<i>Strukturālās bilances izmaiņas</i>		0,9	1,9	0,6	0,3	0,2	0,1	
Strukturālā primārā bilance³	-1,7	-0,6	0,5	0,1	0,9	1,4	1,5	3,2
<i>Strukturālās primārās bilances izmaiņas</i>		1,1	2,1	0,7	0,4	0,5	0,1	
Izdevumu rādītājs								
Valsts izdevumu pieaugums ⁴ (reālais)		-2,81	-3,03	3,71	-0,49	-0,67	-1,07	-
Atsauces likme ^{5,6}		1,19	1,19	1,19	1,19	1,19	1,19	-
Zemāka atsauces likme ^{5,7}		-0,11	-0,11	-0,11	-0,11	-0,11	-0,11	-
Novirze % no IKP		-0,99	-0,94	1,33	-0,12	-0,16	-0,27	-
no piemērojamās atsauces likmes								
Divu gadu vidējā novirze % no IKP		n.p.	n.p.	0,17	-0,53	-0,14	-0,22	-
no piemērojamās atsauces likmes								
Piezīmes:								
¹ Ja netiek mainīta politika.								
² Kopprodukta starpība (% no potenciālā IKP) un cikliski koriģētā bilance saskaņā ar programmu pēc Komisijas dienestu pārrēķina, pamatojoties uz								
³ Strukturālā (primārā) bilance = cikliski koriģētā (primārā) bilance, izņemot vienreizējus un citus pagaidu pasākumus.								
⁴ Modificēta izdevumu kopsumma, ko izmanto izdevumu rādītājam, nediskrecionāro izmaiņu saistībā ar bezdarbnieka pabalstiem un diskrecionāro pasākumu neto izaugsmes līmeņi								
⁵ Atsauces likmes, kas piemērojamas no 2014. gada, būs pieejamas 2012. gada vidū. Ilustratīvos nolūkos pašreizējās atsauces likmes ir piemērotas arī gadiem								
⁶ (Standarta) atsauces likme ir piemērojama, sākot ar gadu, kas seko pēc tā gada, kurā valsts sasniedz savu vidējā termiņa mērķi.								
⁷ Zemākā atsauces likme ir piemērojama, kamēr valsts pielāgojas VTO sasniegšanai, ieskaitot gadu, kurā tā sasniedz savu vidējā termiņa mērķi.								
Avots :								
Konverģences programma (CP); Komisijas dienestu 2012. gada pavasara prognoze (COM); Komisijas dienestu aprēķini.								

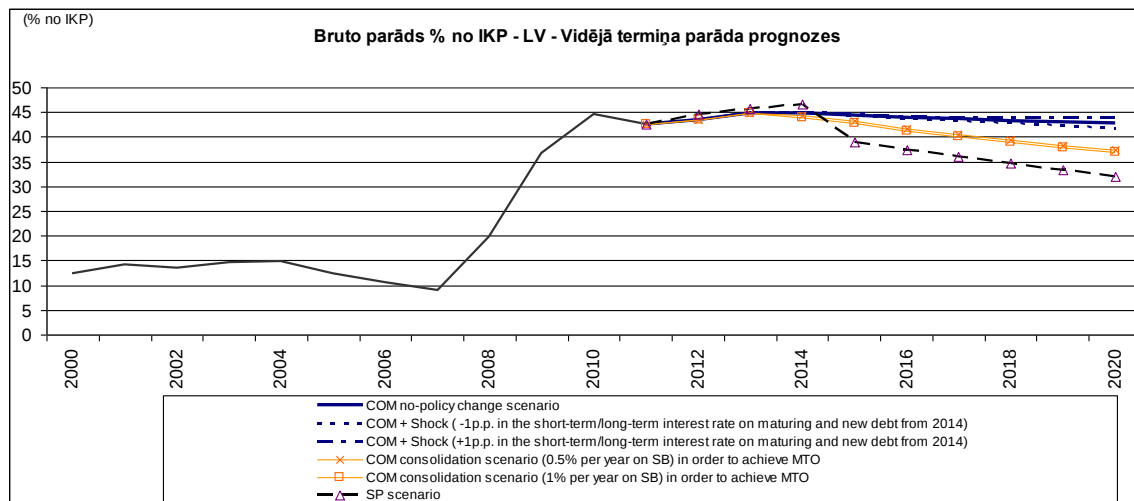
IV tabula. Parāda dinamika

(% no IKP)	Vidēji 2006.-	2011.g.	2012.g.		2013.g.		2014.g.	2015.g.
			COM	CP	COM	CP	CP	CP
Bruto parāda attiecība¹	24,2	42,6	43,5	44,5	44,7	45,8	46,7	38,9
Attiecības izmaiņas	6,4	-2,1	1,0	1,9	1,2	1,3	0,9	-7,8
<i>Iemaksas²:</i>								
1. Primārā bilance	3,7	2,0	0,4	0,4	0,3	-0,5	-1,4	-1,8
2. 'Lavīnas' efekts	0,9	-2,9	-0,1	0,2	-0,3	-0,5	-0,4	-0,5
<i>no kura:</i>								
Procentu izdevumi	0,9	1,5	1,7	1,7	1,8	1,9	2,2	2,1
Izaugsmes efekts	0,6	-2,2	-0,9	-0,8	-1,5	-1,6	-1,7	-1,8
Inflācijas efekts	-0,5	-2,2	-0,9	-0,7	-0,7	-0,9	-0,8	-0,9
3. Parāda-deficīta korekcija	1,9	-1,1	0,7	1,3	1,3	2,3	2,7	-5,4
<i>no kuras:</i>								
Starpība starp skaidru naudu un uzkrājumiem								
Naudas līdzekļu uzkrājums								
<i>Privatizācija</i>								
Vērtēšanas ietekme & atlikušās korekcijas								
Piezīmes:								
¹ Perioda beigas.								
² "Lavīnas" efekts atspoguļo procentu izdevumu ietekmi uz uzkrāto parādu, kā arī reālā IKP izaugsmes un inflācijas ietekmi uz								
Avots:								
Konverģences programma (CP); Komisijas dienestu 2012. gada pavasara prognozes (COM); Komisijas dienestu aprēķini.								

V tabula. Ilgtermiņa ilgtspējas rādītāji

	LV		ES27	
	Nemainīgas politikas scenārijs	Konverģences programmas scenārijs	Nemainīgas politikas scenārijs	stabilitātes un konverģences programmu scenārijs
S2	-0,7	-2,2	2,9	0,7
no kura:				
Sākotnējais budžeta stāvoklis	0,9	-0,8	0,7	-1,6
Ilgtermiņa izmaiņas primārajā bilanci	-1,6	-1,3	2,3	2,4
no kurām:				
pensijas	-1,6	-1,3	1,1	1,2
veselības aprūpe un ilgtermiņa aprūpe	0,5	0,5	1,5	1,5
citas	-0,6	-0,6	-0,3	-0,3
S1 (prasītā korekcija) ¹	-1,9	-3,7	2,2	-0,1
Parāds, % no IKP (2011.g.)	42,6		82,8	
Ar vecumu saistītie izdevumi, % no IKP (2011.g.)	17,2		25,8	
Piezīmes:				
"Nemainīgas politikas" scenārijā atspoguļota ilgtspējas atšķirība, pieņemot, ka budžeta stāvoklis līdz 2013. gadam attīstās saskaņā ar 2012. gada pavasara prognozi. "Konverģences programmas" scenārijā atspoguļota ilgtspējas atšķirība, pieņemot, ka programmā paredzētie budžeta plāni ir pilnībā īstenoti.				
¹ Primārās bilances prasītā korekcija līdz 2020. gadam - līdz 2030. gadam panākt valsts parādu 60% apmērā no IKP				
Avots:				
Komisijaa, 2012. gada stabilitātes un konverģences programmas				

Attēls. Vidējā termiņa parāda prognoze

Avots: Komisija, 2012. gada konverģences programma.

VI tabula. Nodokļu rādītāji

	2001.g.	2005.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.
Kopējie nodokļu ieņēmumi (ieskaitot faktiskās obligātās sociālās iemaksas, % no IKP)	28,9	29,2	30,6	29,2	26,7	27,3
Sadalījums pa ekonomiskajām funkcijām (% no IKP)¹						
Patēriņš	10,7	12,3	11,9	10,6	10,3	10,8
no kura:						
- PVN	6,8	7,8	8,2	6,7	6,0	6,6
- akcīzes nodokļi tabakai un alkoholam	1,3	1,3	1,1	1,5	1,6	1,5
- enerģija	1,7	2,2	1,7	1,7	2,1	2,0
- cits (atlikums)	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7	0,7
Nodarbinātais darbaspēks	14,6	14,0	14,6	14,4	13,6	13,9
Nenodarbinātais darbaspēks	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4
Kapitāla un uzņēmējdarbības ienākumi	2,0	2,1	2,9	3,3	1,7	1,2
Kapitāla/mantas krājumi	1,3	0,7	1,0	0,8	0,8	1,0
<i>p.m.</i> Vides nodokļi ²	2,2	2,7	2,1	2,0	2,3	2,4
PVN efektivitāte³						
Reālie PVN ieņēmumi izteikti % no teorētiskajiem ieņēmumiem pie standarta likmes	49,0	59,5	63,7	49,2	38,0	42,8
<u>Piezīme:</u> 1 Nodokļu ieņēmumi ir sadalīti pa ekonomiskajām funkcijām, t.i., saskaņā ar to, vai nodokļi tiek paaugstināti patēriņam, darbaspēkam vai kapitālam. Sīkāks skaidrojums atrodams <i>European Commission</i> (2012), <i>Taxation trends in the European Union</i>. 2 Šajā kategorijā ietilpst nodokļi par enerģiju, transportu un piesārņojumu, kā arī resursi, kas ietverti nodokļos par patēriņu un kapitālu. 3 PVN efektivitāte tiek mērīta, izmantojot PVN ieņēmumu attiecību. PVN ieņēmumu attiecība tiek definēta kā attiecība starp faktiski iekasētajiem PVN ieņēmumiem un ieņēmumiem, kas tiktu teorētiski iekasēti, ja PVN tiktu piemērots pēc standarta likmes visam galīgajam patēriņam. Zema attiecība var norādīt nodokļa bāzes samazinājumu lielu atbrīvojumu rezultātā vai samazinātu likmju piemērošanas rezultātā plašam preču un pakalpojumu lokam ("politikas atšķirība"), vai arī uz nespēju iekasēt nodokli pilnā apmērā, piemēram, krāpšanas dēļ ("iekasēšanas atšķirība"). Sīkāks izskaidrojums atrodams <i>European Commission</i> (2011), <i>Tax reforms in EU Member States, European Economy</i> 5/2011.						
Avots: Komisija						

VII tabula. Finanšu tirgus rādītāji

	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Banku nozares aktīvi kopā (% no IKP)	147,0	141,1	162,0	169,1	150,5
Piecu lielāko banku kapitāla daļa (% no kopējiem aktīviem)	67,2	70,2	69,3	60,4	...
Banku sistēmas ārvalstu īpašumtiesības (% no kopējiem aktīviem)	57,7	68,3	69,2	...	...
Finanšu stabilitātes rādītāji:					
- neienesīgi aizdevumi (% no kopējiem aizdevumiem) ¹⁾	0,8	3,6	16,4	15,9	15,1
- kapitāla pietiekamības rādītājs (%) ^{1), 2)}	11,1	11,8	14,6	13,9	15,6
- pašu kapitāla atdeve (%) ^{1), 3)}	24,3	4,6	-41,6	-19,7	9,8
Banku aizdevumi privātajam sektoram (ikgadējās % izmaiņas)	34,5	10,2	-7,3	-8,4	-6,9
Aizdevumi mājokļa iegādei (ikgadējās % izmaiņas)	44,7	4,4	-4,2	-4,4	-7,7
Aizdevumu un depozītu attiecība	236,7	278,4	254,7	213,4	201,2
CB likviditāte % no saistībām	0,0	3,0	0,7	0,0	0,0
Banku risks attiecībā pret valstīm, kuras saņem oficiālu finanšu palīdzību (% no IKP) ⁴⁾	...	...	...	...	...
Privātais parāds (% no IKP)	89,1	90,1	103,2	97,5	...
Bruto ārējais parāds (% no IKP) ⁴⁾					
- Valsts	5,0	9,2	24,8	32,2	31,3
- Privātais	36,2	41,0	46,3	45,3	44,7
Ilgtermiņa procentu likmju izvietojums salīdzinājumā ar <i>Bund</i> (bāzes punkti)*	106,6	244,8	913,5	759,4	329,9
Kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumu izvietojums valsts vērtspapīriem (5-gadu)*	...	790,1	703,6	358,8	235,6
Piezīmes: ¹⁾ Pēdējie pieejamie dati 2011. gada septembrī. ²⁾ Kapitāla pietiekamības rādītājs ir kapitāls kopā, dalīts ar riska svērtu vērtību. ³⁾ Neto ienākumu un pašu kapitāla attiecība pēc ārkārtējiem elementiem un nodokļiem. ⁴⁾ Jaunākie dati par 2011. gada 3. ceturksni. * Mērīts bāzes punktos. Avots: Starptautisko norēķinu banka un Eurostat (risks attiecībā pret makrofinansāli neaizsargātām valstīm), SVF (finanšu stabilitātes rādītāji), Komisija (ilgtermiņa procentu likmes), Pasaules banka (bruto ārējais parāds) un ECB (visi pārējie rādītāji).					

VIII tabula. Darba tirgus un sociālie rādītāji

Darba tirgus rādītāji	2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Nodarbinātības līmenis (% no iedzīvotājiem vecumā no 20-64 gadiem)	73,5	75,2	75,8	67,1	65,0	67,2
Nodarbinātības pieaugums (% izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu)	5,2	2,8	0,6	-12,6	-4,3	3,1
Sieviešu nodarbinātības līmenis (% no sievietēm vecumā no 20-64 gadiem)	69,1	70,7	72,1	66,8	64,9	65,8
Vīriešu nodarbinātības līmenis (% no vīriešiem vecumā no 20-64 gadiem)	78,2	80,1	79,7	67,4	65,1	68,7
Vecāka gadagājuma strādnieku nodarbinātības līmenis (% no iedzīvotājiem vecumā no 55-64 gadiem)	53,3	57,7	59,4	53,2	48,2	51,1
Nodarbinātība uz pusslodzi (% no kopējā nodarbinātības līmeņa)	6,7	6,7	6,6	9,2	9,9	9,4
Sieviešu nodarbinātība uz pusslodzi (% no sieviešu nodarbinātības līmeņa)	8,7	8,3	8,4	10,6	11,7	11,1
Vīriešu nodarbinātība uz pusslodzi (% no vīriešu nodarbinātības līmeņa)	4,8	5,1	4,7	7,7	8,0	7,7
Darbs uz noteiktu laiku (% darbinieku ar darba līgumu uz noteiktu laiku)	7,1	4,2	3,3	4,3	6,8	6,5
Bezdarba līmenis ¹ (% no darbaspēka)	6,8	6,0	7,5	17,1	18,7	15,4
Ilgtermiņa bezdarba līmenis ² (% no darbaspēka)	2,5	1,6	1,9	4,6	8,4	8,4
Jauniešu bezdarba līmenis (% no jauniešu darbaspēka vecumā no 15-24 gadiem)	12,2	10,7	13,1	33,6	34,5	29,1
NEET ³ jauniešu līmenis (% no iedzīvotājiem vecumā no 15-24 gadiem)	11,1	11,8	11,4	17,4	17,8	:
Personas, kuras priekšlaicībi pamet izglītību un mācības (% no iedzīvotājiem vecumā no 18-24 gadiem ar vismaz pamatsk. izgl., kas neturpina mācības vai tālākizglītību)	14,8	15,1	15,5	13,9	13,3	:
Augstāko izglītību ieguvušie iedzīvotāji (% no iedzīvotājiem vecumā no 30-34 gadiem, kas veiksmīgi ieguvuši augstāko izglītību)	22,9	26,3	28,7	31,2	33,9	:
Darba ražīgums uz vienu nodarbināto (gada izmaiņas %)	5,9	5,8	-4,2	-5,3	4,7	2,0
Nostrādāto stundu skaits uz nodarbināto (gada izmaiņas %)	-0,9	-1,3	-4,3	-2,9	-0,8	1,0
Darba ražīgums uz nostrādāto stundu (gada izmaiņas %; pastāvīgās cenās)	6,9	7,2	0,1	-2,4	5,5	1,0
Atlīdzība vienam nodarbinātajam (gada izmaiņas %; pastāvīgās cenās)	10,8	11,9	2,4	-11,6	-3,4	-1,1
Darbaspēka nominālās vienības izmaksu pieaugums (gada izmaiņas %)	16,4	27,7	20,7	-7,9	-9,8	2,1
Darbaspēka faktiskās vienības izmaksu pieaugums (gada izmaiņas %)	4,6	5,8	6,9	-6,7	-7,7	-3,1

Piezīmes:

¹ Saskaņā ar SDO definīciju, vecuma grupa no 15-74 gadiem)

² Darbaspēka iedzīvotāju daļa, kuri nav bijuši nodarbināti vismaz 12 mēnešus.

³ NEET ir personas, kas nav nodarbinātas un neiegūst izglītību vai apmācību.

Avoti:

Komisija (EU Darbaspēka apsekojums un Eiropas valstu uzskaites dati)

Izdevumi par sociālās aizsardzības pabalstiem (% no IKP)	2005.g.	2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.
Slimības/veselības aprūpe	3,37	3,77	3,39	3,68	3,92
Invaliditāte	0,89	0,87	0,74	0,92	1,29
Vecuma pensija un apgādnieka zaudējuma pensija	5,69	5,51	4,81	5,44	7,52
Ģimene/bērni	1,32	1,21	1,17	1,39	1,73
Bezdarbs	0,52	0,52	0,41	0,51	1,59
Mājoklis un sociālā atstumtība, kas citur nav klasificēts.	0,07	0,10	0,13	0,17	0,13
Kopā	12,8	12,7	11,3	12,7	16,8
no kuriem: uz vajadzībām balstīti pabalsti	0,18	0,19	0,20	0,25	0,32
Sociālās iekļaušanas rādītāji	2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.
Nabadzības vai atstumtības risks ¹ (% no kopējā iedzīvotāju skaita)	41,4	35,8	33,8	37,4	38,1
Bērnu nabadzības vai atstumtības risks (% no iedzīvotājiem vecumā no 0-17 gadiem)	42,8	33,7	33,2	38,0	42,0
Vecāka gadagājuma cilvēku nabadzības vai atstumtības risks (% no iedzīvotājiem vecumā no 65 gadiem vai vairāk)	51,0	49,2	58,1	55,5	37,7
Nabadzības riska līmenis ² (% no kopeja iedzīvotāju skaita)	23,1	21,2	25,6	25,7	21,3
Relatīvā nabadzības sliekšņa vērtība (atsevišķa mājsaimniecība gadā) - PSL	2668	3309	4354	4394	3580
Nopietna materiālā nenodrošinātība ³ (% no kopējā iedzīvotāju skaita)	30,6	24,9	19,0	21,9	27,4
Iedzīvotāju daļa, kuri dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības līmeni ⁴ (% iedzīvotāju vecumā no 0-59 gadiem, kas nav studenti)	7,0	6,1	5,1	6,7	12,2
Strādājošo nabadzības riska līmenis (% no nodarbinātajām personām)	11,2	9,7	11,0	11,2	9,7
Piezīmes: ¹ Cilvēki, kurus apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība (AROP): cilvēki, kurus apdraud nabadzība (AROP) un/vai kuriem ir nopietna materiālā nenodrošinātība (SMD), un/vai kuri dzīvo mājsaimniecībā ar neesošu vai ļoti zemu darba intensitāti (LWI). ² Nabadzības riska līmenis: iedzīvotāju daļa, kuru ekvivalentā izmantojamā ienākuma līmenis ir zem 60% no valsts vidējā ekvivalentā ienākuma. ³ Iedzīvotāju daļa, kuri saskaras ar vismaz 4 no 9 nenodrošinātības veidiem: cilvēki nevar atļauties i) nomaksāt īres vai komunālo pakalpojumu rēķinus, ii) uzturēt pietiekami siltu mājokli, iii) segt neparedzētas izmaksas, iv) katru otro dienu ēst gaļu, zivis vai proteīna ekvivalentu, v) vienreiz gadā nedēļu ilgas brīvdienas prom no mājām, vi) automašīnu, vii) veļasmašīnu, viii) krāsu TV, vai ix) tālruni. ⁴ Cilvēki, kas dzīvo mājsaimniecībā ar ļoti zemu darba intensitāti: iedzīvotāju skaits vecumā no 0-59 gadiem, kas dzīvo mājsaimniecībā, kur pieaugušie iepriekšējos 12 mēnešos strādājuši mazāk nekā 20% no to kopējā darba laika Avoti: Attiecībā uz sociālās aizsardzības pabalstiem - ESSPROS; sociālo iekļaušanu - EU-SILC.					

IX tabula. Ražojumu tirgus snieguma un politikas rādītāji

Izpildes rādītāji	2002.- 2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Darba ražīgums ¹ kopējā ekonomikā (gada izaugsme %)	6,3	5,9	-4,2	-5,2	4,6	1,8
Darba ražīgums ¹ ražošanā (gada izaugsme %)	5,5	2,3	-4,4	-0,7	13,1	n.p.
Darba ražīgums ¹ elektroenerģijas, gāzes, ūdens sektorā (gada izaugsme %)	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Darba ražīgums ¹ būvniecības nozarē (gada izaugsme %)	5,4	-6,0	-2,8	8,2	-6,6	n.p.
Patentēšanas intensitāte ražošanā ² (EPB reģistrētie patenti, sadalīti pēc nozares bruto pievienotās vērtības)	0,8	0,8	0,9	n.p.	n.p.	n.p.
Politikas rādītāji	2002.- 2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Līgumu īstenošana ³ (dienas)	n.p.	279	279	309	309	369
Laiks, kas vajadzīgs uzņēmējdarbības sākšanai ³ (dienas)	n.p.	16	16	16	16	16
Pētniecības un izstrādes izdevumi (% no IKP)	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	n.p.
Augstāko izglītību ieguvušie iedzīvotāji (% no 30-34 gadus vecajiem iedzīvotājiem)	18,4	25,6	27,0	30,1	32,3	n.p.
Kopējie valsts izdevumi izglītības sektorā (% no IKP)	5,3	5,0	5,7	n.p.	n.p.	n.p.
	2005.g.	2006.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Ražojumu tirgus reglamentēšana ⁴ , Kopā (Indekss; 0=nereglamentētie; 6=visvairāk reglamentētie)	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Ražojumu tirgus reglamentēšana ⁴ , Mazumtirdzniecība (Indekss; 0=nereglamentētie; 6=visvairāk reglamentētie)	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Ražojumu tirgus reglamentēšana ⁴ , Tīkla nozares ⁵ (Indekss; 0=nereglamentētie; 6=visvairāk reglamentētie)	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.

Piezīmes:

¹Darba ražīgums ir definēts kā bruto pievienotā vērtība (pastāvīgās cenās), dalīta ar nodarbināto iedzīvotāju skaitu.

²Dati par patentēšanu attiecas uz pieteikumiem Eiropas Patentu birojā (EPB). Tos saskaita atbilstoši gadam, kurā tie tika iesniegti EPB. Tie ir sadalīti pēc izgudrotāja dzīvesvietas, izmantojot daļskaitļus, ja dati ietver vairākus izgudrotājus vai Starptautiskās Patentu klasifikācijas kategorijas, lai novērstu divkārtu uzskaiti.

³ Šā rādītāja metodika, tostarp pieņēmumi, sīkāk ir norādīti tīmekļa vietnē <http://www.doingbusiness.org/methodology>.

⁴ Ražojumu tirgus reglamentēšanas rādītāju metodika ir sīkāk izklāstīta tīmekļa vietnē http://www.oecd.org/document/1/0,3746,en_2649_34323_2367297_1_1_1_1,00.html. Jaunākie pieejamie dati par ražojumu tirgus reglamentēšanas rādītājiem attiecas uz 2003. un 2008. gadu, izņemot datus par Tīkla nozari.

⁵ Kopā ETCR.

*dati par 2007.gadu.

Avots:

Komisija, Pasaules Banka - "Doing Business" (attiecībā uz līgumu izpildi un laiku, kas vajadzīgs uzņēmējdarbības uzsākšanai) un ESAO (attiecībā uz ražojumu tirgus reglamentēšanas rādītājiem).

X tabula. Ekoloģiskās izaugsmes rādītāji

Latvija		2001.- 2005.g.	2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g.
Ekoloģiskās izaugsmes rādītāji							
<i>Makroekonomiskie</i>							
Energointensitāte	kgoe / €	0,40	0,33	0,31	0,31	0,35	0,37
Oglekļa intensitāte	kg / €	1,06	0,85	0,81	0,81	0,88	n.p.
Resursu izmantošanas intensitāte (resursu produktivitātes apgrieztais lielums)	kg / €	3,49	3,26	3,18	2,79	2,62	n.p.
Atkritumu izmantošanas intensitāte	kg / €	n.p.	0,13	0,11	0,10	n.p.	n.p.
Enerģijas tirdzniecības balance	% IKP	-4,3%	-5,7%	-4,6%	-5,8%	-4,4%	-4,8%
Enerģijas īpatsvars SPCI	%	13	12	11	11	12	14
Starpība starp enerģijas cenu izmaiņām un inflāciju	%	-0,16	8,8	3,5	20,4	6,9	0,6
Vides nodokļi attiecībā pret darbaspēka nodokļiem	attiecība	16,9%	16,4%	14,1%	13,5%	16,8%	n.p.
Vides nodokļi attiecībā pret nodokļiem kopā	attiecība	8,5%	7,8%	6,8%	6,7%	8,7%	n.p.
<i>Nozaru</i>							
Rūpniecības energointensitāte	kgoe / €	0,41	0,36	0,27	0,23	0,28	n.p.
Energoietilpīgās rūpniecības īpatsvars ekonomikā	% IKP	6,7	6,3	6,1	6,8	7,1	n.p.
Elektroenerģijas cenas vidēja izmēra rūpnieciskiem lietotājiem	€ / kWh	n.p.	0,04	0,04	0,07	0,09	0,09
Valsts P&I enerģijas jomā	% IKP	n.p.	0,01%	0,02%	0,01%	0,02%	n.p.
Valsts P&I vides jomā	% IKP	n.p.	0,01%	0,01%	0,01%	0,02%	n.p.
Sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis	attiecība	3,8%	4,1%	5,3%	6,8%	7,8%	n.p.
SEG emisiju īpatsvars, uz ko attiecas ETS	%	n.p.	24,8%	23,1%	23,0%	23,2%	n.p.
Transporta energointensitāte	kgoe / €	0,68	0,73	0,70	0,58	0,54	n.p.
Transporta oglekļa intensitāte	kg / €	1,97	2,08	1,99	1,63	1,46	n.p.
Pasažieru transporta un IKP attiecības izmaiņas	%	n.p.	-0,3%	0,1%	-5,4%	n.p.	n.p.
Energoapgādes drošība							
Atkarība no energoresursu importa	%	62,2%	65,8%	61,5%	57,9%	58,8%	n.p.
Naftas importa avotu dažādošana	HHI	n.p.	0,00	0,00	0,00	0,00	n.p.
Enerģijas veidu dažādošana	HHI	0,29	0,29	0,29	0,29	0,30	n.p.
Atjaunojamo energoresursu daļa enerģijas veidos	%	32,0%	30,9%	29,6%	30,0%	36,2%	n.p.
<u>Konkrētai valstij paredzētas piezīmes:</u> Datu trūkuma dēļ tabulā nav ietverts 2011. gads. <u>Tabulas satura vispārīgs izskaidrojums:</u> Avots: Eurostat, ja nav norādīts citādi; ECFIN paskaidrojumi sniegti zemāk. Visi makro intensitātes rādītāji ir izteikti kā fiziska daudzuma attiecība pret IKP (2000. gada cenās): Energointensitāte: bruto iekšzemes energopatēriņš (kgoe - naftas ekvivalents kg), dalīts ar IKP (EUR) Oglekļa intensitāte: siltumnīcefekta gāzu emisijas (kg CO2 ekvivalenti), dalītas ar IKP (EUR). Resursu izmantošanas intensitāte: iekšzemes materiālu patēriņš (kg), dalīts ar IKP (EUR). Atkritumu izmantošanas intensitāte: atkritumi (kg), dalīti ar IKP (EUR). Enerģijas tirdzniecības balance: enerģijas eksporta un importa balance, izteikta % no IKP. Enerģijas īpatsvars SPCI: "enerģijas" produktu īpatsvars patēriņa grozā, ko izmanto SPCI izveidē. Starpība starp enerģijas cenu izmaiņām un inflāciju: SPCI enerģijas komponente, un kopējā SPCI inflācija (gada %-izmaiņas). Vides nodokļi attiecībā pret darbaspēka nodokļiem vai nodokļiem kopā: no DG TAXUD datubāzes "Taxation trends in the European Union". Rūpniecības energointensitāte: rūpniecības galīgais enerģijas patēriņš (kgoe), dalīts ar rūpniecības bruto pievienoto vērtību (EUR). Energoietilpīgās rūpniecības īpatsvars ekonomikā: energoietilpīgās rūpniecības bruto pievienotās vērtības īpatsvars IKP. Sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis: pārstrādāto sadzīves atkritumu attiecība pret sadzīves atkritumu kopējo apmēru. Valsts P&I enerģijas vai vides jomā: valsts izdevumi pētniecībai un izstrādei (GBAORD) šajās kategorijās kā % no IKP. SEG emisiju īpatsvars, uz ko attiecas ETS: balstīts uz siltumnīcefekta gāzu emisijām saskaņā ar dalībvalstu ziņojumiem EEZ (izņemot LULUCF). Transporta energointensitāte: transporta galīgais enerģijas patēriņš (kgoe), dalīts ar nozares bruto pievienoto vērtību (EUR). Transporta oglekļa intensitāte: transporta nozares siltumnīcefekta gāzu emisijas, dalītas ar nozares bruto pievienoto vērtību. Pasažieru transporta izaugsme: mērīta %-izmaiņas pasažierkilometros. Atkarība no energoresursu importa: neto energoresursu imports, dalīts ar bruto iekšzemes energoresursu patēriņu, ieskaitot starptautiskos bunkurus. Naftas importa avotu dažādošana: Herfindāla indekss (HHI), ko aprēķina kā izcelsmes valstu tirgus daļu kvadrātu summu. Enerģijas veidu dažādošana: Herfindāla indekss attiecībā uz dabasgāzi, naftas produktu kopapjomu, atomsiltumu, atjaunojamiem energoresursiem Atjaunojamo energoresursu daļa enerģijas veidos: procentuālā daļa bruto iekšzemes energoresursu patēriņā, kas izteikta naftas ekvivalenta tonnās.							